

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН, БІЗНЕСУ
ТА ТУРИЗМУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Леся ПОБОЧЕНКО
«_____» _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «Сучасні тенденції економічного розвитку країн Латинської Америки»

Виконавець: Найчук Анастасія Валеріївна, група МЕВ-401

(підпис виконавця)

Керівник: д.е.н., професор,
професор кафедри міжнародних
економічних відносин, бізнесу
та туризму ФМВ НАУ,
заслужений економіст України
Плотніков Олексій Віталійович

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Набок Інна Іванівна

(підпис нормоконтролера)

Київ – 2024

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин, бізнесу та туризму

спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Леся ПОБОЧЕНКО

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Найчук Анастасії Валеріївни

1. Тема роботи «Сучасні тенденції економічного розвитку країн Латинської Америки» затверджена наказом ректора від «26» березня 2024 р. №441/ст.
2. Термін виконання роботи: з 13 травня 2024 року по 16 червня 2024 року.
3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо регулювання прямих іноземних інвестицій в Україні, статистичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної фіскальної служби України, Державної служби статистики України, матеріали й аналітичні звіти міжнародних компаній: Ernst&Young, KPMG, World Investment Report, BCG, щорічні звіти міжнародних організацій: Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світової організації торгівлі (СОТ), Світового банку (СБ).
4. Зміст пояснювальної записки: теоретико-методологічні основи дослідження розвитку економік країн латинської Америки, аналіз стану економічного розвитку країн латинської Америки в умовах глобалізації, проблеми та перспективи розвитку країн латинської Америки
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 12 таблиць та 8 рисунків.
6. Презентація основних результатів кваліфікаційної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 20 слайдів.

7. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми кваліфікаційної роботи	11.03.2024	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання кваліфікаційної роботи	25.03.2024	Виконано
3.	Теоретико-методологічні основи дослідження розвитку економік країн Латинської Америки	06.05.2024 – 12.05.2024	Виконано
4.	Аналіз стану економічного розвитку країн Латинської Америки в умовах глобалізації	13.05.2024 – 19.05.2024	Виконано
5.	Проблеми та перспективи розвитку країн Латинської Америки	20.05.2024 – 26.05.2024	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	27.05.2024 – 30.05.2024	Виконано
7.	Оформити кваліфікаційну роботу та пройти перевірку на плагіат	31.05.2024	Виконано
8.	Передати кваліфікаційну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	01.06.2024	Виконано
9.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	03.06.2024	Виконано
10.	Передати кваліфікаційну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	03.06.2024	Виконано

8. Дата видачі завдання: «25» березня 2024 р.

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис керівника)

Плотніков О.В.

(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання

(підпис випускника)

Найчук А.В.

(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Сучасні тенденції економічного розвитку країн Латинської Америки»: 96 сторінок, 12 таблиць, 8 рисунків, 63 літературних джерела.

Перелік ключових слів (словосполучень): ЛАТИНСЬКА АМЕРИКА, ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК, ІНТЕГРАЦІЯ, КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НА СВІТОВОМУ РИНКУ, НАЦІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІКИ.

Об'єкт дослідження: економіка країн Латинської Америки, а саме Аргентина (ARG), Болівія (BOL), Бразилія (BRA), Венесуела (VEN), Колумбія (COL), Куба (CUB), Мексика (MEX), Панама (PAN), Парагвай (PRY), Перу (PER), Уругвай (URY), Чилі (CHL), Еквадор (ECU).

Предмет дослідження: теоретичні, науково-методичні та прикладні аспекти економічного розвитку країн Латинської Америки на сучасному етапі, а також показники економічного зростання (зниження), що спостерігається в аналізованій групі країн на відрізку часу 2000–2022 рр.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження сучасних тенденцій економічного розвитку країн Латинської Америки та визначення проблем і перспектив зміцнення економічних позицій на світовій арені.

Методи дослідження. загальнонаукові методи дослідження (аналіз, порівняння, історичний), математико-статистичний, зокрема табличний і графічний та елементи кореляційно-регресійного аналізу.

Отримані результати та їх новизна: полягають у визначенні перспектив та обґрунтуванні таких варіантів розвитку, які б відповідали місцевим умовам та дозволили б країнам Латиноамериканського регіону поєднати економічний прогрес з інтересами більшості суспільства, поєднати інтеграцію у світове співтовариство із збереженням власної самобутності та своїх цивілізаційних основ.

Значущість виконаної роботи та висновки: Перспективами розвитку країн ЛА є зниження залежності від іноземних інвестицій із США, Китаю та європейських країн за рахунок акумулювання внутрішніх резервів та обмеження «втечі» (відпливу) капіталу; перенаправлення доходів, одержаних від продажу корисних копалин та продовольства, на розвиток перспективних галузей економіки, зокрема в інформаційно-комунікаційний сектор., а також формування державних програм, спрямованих на зниження рівня бідності, соціальної напруги, рівня корупції. На сучасному етапі модернізаційна трансформація економік країн ЛА нерозривно пов'язана не лише з інституційними та структурними змінами, але і з активними заходами в інноваційно-технологічній сфері, що забезпечує економічне зростання на основі технологічного переозброєння економіки.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати при написанні наукових досліджень щодо проблем та факторів збільшення рівня конкурентоспроможності країн Латинської Америки на світовому ринку, а також визначенні перспектив та шляхів вдосконалення їх економічного розвитку.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІК КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ.....	12
1.1. Передумови та фактори розвитку латиноамериканських країн	12
1.2. Еволюція економічного розвитку країн Латинської Америки	27
РОЗДІЛ 2	
АНАЛІЗ СТАНУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	35
2.1. Аналіз сучасного стану економіки країн Латинської Америки	35
2.2. Оцінка основних галузей економіки латиноамериканських країн	40
2.3. Позичування латиноамериканських країн на світовому ринку	50
РОЗДІЛ 3	
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ.	64
3.1. Проблеми та фактори збільшення рівня конкурентоспроможності на світовому ринку	64
3.2. Перспективи та шляхи вдосконалення економічного розвитку країн Латинської Америци	71
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На початку третього десятиліття ХХІ ст. в економіці країн Латинської Америки, які пережили глибокі кризові потрясіння, почали формуватися нові тренди, розвиток яких у перспективі може скоригувати та зміцнити місце та роль цього регіону в системі світогосподарських зв'язків. Один із таких трендів – швидке зростання технологічного сектору на базі інновацій та цифровізації, який здатний забезпечити перехід регіону до «нової бізнес-нормальності» (The New Business Normal). Під цим терміном мається на увазі послідовна структурна модернізація та органічна адаптація економік латиноамериканських країн до постковідних реалій. Багатогалузеве господарство країни-гіганта Бразилії та зовнішньоторговельна експансія Мексики, агропромисловий комплекс Аргентини і енергетичний комплекс Венесуели, економічний прогрес Чилі та інших країн формують нинішній імідж Латиноамериканського регіону. При цьому критично важливо домогтися системного взаємозв'язку економічної політики держави та бізнес-стратегії передових у технологічному відношенні приватних компаній. Ефективне приватно-державне партнерство є необхідною умовою проведення давно назрілих інституційних та структурних реформ, метою яких має стати перетворення Латинської Америки в «регіон стартапів» та простір високотехнологічних екосистем.

Стратегічним завданням на етапі макроекономічного переходу є розширення внутрішніх та зовнішніх ринків країн регіону для всіх видів латиноамериканських товарів та послуг, включаючи технологічні та високотехнологічні. Виходячи з цього актуальним напрямком дослідження тенденцій економічного розвитку даного регіону є пошук оптимального шляху досягнення цієї мети, який лежить у руслі формування економіки потрібної циркуляції, або, інакше кажучи, паралельного та збалансованого розвитку національних та регіональних ринків з одночасною активізацією та диверсифікацією зовнішньоекономічних зв'язків далеко за географічними межами Латинської Америки. Очевидно, що це тривалий процес, і країни регіону знаходяться

лише на самому початку зазначеної трансформації. Проте визначення перспектив та обґрунтування таких варіантів розвитку, які б відповідали місцевим умовам та дозволили б країнам Латиноамериканського регіону поєднати економічний прогрес з інтересами більшості суспільства, поєднати інтеграцію у світове співтовариство із збереженням власної самобутності та своїх цивілізаційних основ є недостатньо висвітленими в сучасній науковій літературі та потребують глибокого дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Роботи, присвячені економіці окремо взятих членів Латиноамериканської асоціації інтеграції, наприклад дослідження Е. Вишневської, З. Зазуляк, К. Галіндо, С. Рогова, А. Киридона, ОО. Гусейнової присвячені розгляду структури економіки країн та її вплив на економічне зростання, а також «тиск» із боку розвинених країн світу.

Економічний розвиток Латиноамериканського регіону також був об'єктом досліджень таких політологів, як Х. Даремблум, І. Черненко, А. Костерев, Ю. Одессер, П. Яковлев та багатьох інших. Варто відзначити, що особливості економічного розвитку країн Латинської Америки відображені в аналітичних документах та звітах The official site of worldbank, The World Factbook UNCTAD, World Investment Report, World Trade Report тощо. При цьому слід відзначити, що дослідженню сучасних особливостей економічного розвитку та рушійних сил економічного зростання нових індустріальних країн Латинської Америки приділено мало уваги, деякі проблемні питання залишаються недостатньо вивченими, особливо в умовах розгортання світової фінансово-економічної кризи. Це зумовило вибір теми магістерської кваліфікаційної роботи, визначило її мету й основні дослідницькі завдання.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження сучасних тенденцій економічного розвитку країн Латинської Америки та визначення проблем і перспектив зміцнення економічних позицій на світовій арені.

Досягнення мети дослідження передбачає постановку та розв'язання таких **завдань:**

– систематизувати передумови та фактори розвитку латиноамериканських країн;

- дослідити еволюцію економічного розвитку країн Латинської Америки;
- проаналізувати сучасний стан економіки країн Латинської Америки;
- оцінити основні галузі економіки латиноамериканських країн;
- дослідити позиціонування латиноамериканських країн на світовому ринку;
- конкретизувати проблеми та фактори збільшення рівня конкурентоспроможності на світовому ринку;
- окреслити перспективи та шляхи вдосконалення економічного розвитку країн Латинської Америки.

Об’єктом дослідження є економіка країн Латинської Америки, а саме Аргентина (ARG), Болівія (BOL), Бразилія (BRA), Венесуела (VEN), Колумбія (COL), Куба (CUB), Мексика (MEX), Панама (PAN), Парагвай (PRY), Перу (PER), Уругвай (URY), Чилі (CHL), Еквадор (ECU).

Предметом дослідження є теоретичні, науково-методичні та прикладні аспекти економічного розвитку країн Латинської Америки на сучасному етапі, а також показники економічного зростання (зниження), що спостерігається в аналізованій групі країн на відрізку часу 2000–2022 рр.

Методологія дослідження. В рамках проведеного дослідження були використані загальнонаукові методи дослідження, такі як аналіз, порівняння, історичний, а також математико-статистичний, зокрема табличний і графічний та елементи кореляційно-регресійного аналізу. Набір указаних методів і алгоритмів дозволив виявити закономірності, що склалися на поточний момент в економіці країн Латиноамериканського регіону, оцінити їх позиції щодо світових лідерів, а також побудувати прогнози розвитку на короткострокову перспективу.

Теоретичною основою дослідження є економічні дослідження провідних вітчизняних і зарубіжних учених. Фактологічною та статистичною основою стали звіти Світового Банку (СБ), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), національних статистичних служб країн Латинської Америки та відповідні сайти в Internet. Використання

відомостей міжнародних організацій дозволять отримати надійні, достовірні висновки.

В якості показників, що характеризують стан та динаміку економічного розвитку країн Латинської Америки, використовувалися ВВП (долл. США) і ВВП на душу населення, виміряну в доларах США. Вивчення даних макроекономічних індикаторів дозволило: по-перше, зіставити рівень розвитку в країнах Латинської Америки, які відрізняються один від одного значною мірою, що накладає обмеження на застосування в аналізі абсолютних величин; по-друге, простежити зміну у часі становища розглянутих країн як один щодо одного, так відносно базисної точки (тобто щодо 1990 року); по-третє, вирішено проблему сумісності величини показника з огляду на єдину методику розрахунку ВВП згідно з Системою національних рахунків.

До отриманих наборів даних були застосовані такі загальнонаукові методи пізнання як аналіз, метод порівняння та історичний метод. Також активно застосовувалися інструменти статистики, зокрема табличний та графічний, описові (дескриптивні) статистики та елементи кореляційно-регресійного аналізу. Наведені підходи дозволять оцінити економічний розвиток країн Латинської Америки, встановити траєкторію розвитку економіки та виявити закономірності зміни структури економічних систем.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки кваліфікаційного дослідження висвітлено в наукових публікаціях:

Найчук А.В. Довгострокові тенденції, що змінюють економіки країн Латинської Америки / А. Найчук // Міжнародна науково-практична конференція «Фінансові аспекти розвитку глобальної економіки: виклики та перспективи», 15 травня 2024 р. НАУ, м.Київ. (подано до друку).

2. Найчук А.В. Конкурентоспроможність країн Латинської Америки в умовах глобальних змін / А. Найчук // XV Міжнародна науково-практична конференція «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі», 25 квітня 2024 р. НАУ, м. Київ. (подано до друку).

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку бібліографічних посилань використаних джерел. В роботі розміщено 12 таблиць, 8 рисунків. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 63 найменування на семи сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІК КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

1.1. Передумови та фактори розвитку латиноамериканських країн

Латинська Америка являє собою регіон у Західній півкулі на південь від США, який включає в себе такі країни, як Аргентина (ARG), Болівія (BOL), Бразилія (BRA), Венесуела (VEN), Колумбія (COL), Куба (CUB), Мексика (MEX), Панама (PAN), Парагвай (PRY), Перу (PER), Уругвай (URY), Чилі (CHL), Еквадор (ECU), тобто всі країни Центральної та Південної Америки, а також країни Карибського басейну. Територіально цей регіон займає приблизно сьому частину суші, чисельність населення його наближається до 600 млн. чол. Латиноамериканський регіон складається з 33 суверенних держав та 19 територій [62].

Латинську Америку поділяють на три субрегіони (див. Рис. 1.1).

- 1) Центральна Америка: Мексика, Беліз, Гватемала, Гондурас, Коста-Ріка, Нікарагуа, Панама, Сальвадор;
- 2) Кариби: Куба, Гаїті, Домініканська Республіка, острівні держави Карибського моря та Мексиканської Затоки;
- 3) Південна Америка: Аргентина, Болівія, Бразилія, Венесуела, Еквадор, Колумбія, Парагвай, Перу, Уругвай, Чилі, Гайана, Французька Гвіана, Суринам.

Латиноамериканські країни переважно представлені молодими державами: великі країни здобули незалежність у 1820-х рр., острівні держави – у 1960-1970-х рр.. При цьому не можна не сказати про самобутню культуру країн і спадщину майя, інків та ацтеків. Хоча найбільший вплив на формування латиноамериканських націй надали колонізатори з Іберійського півострова, які були переважно іспанцями та португальцями. Крім того, простежується вплив індіанців, у тому числі африканців, яких завезли в регіон як рабів [41].

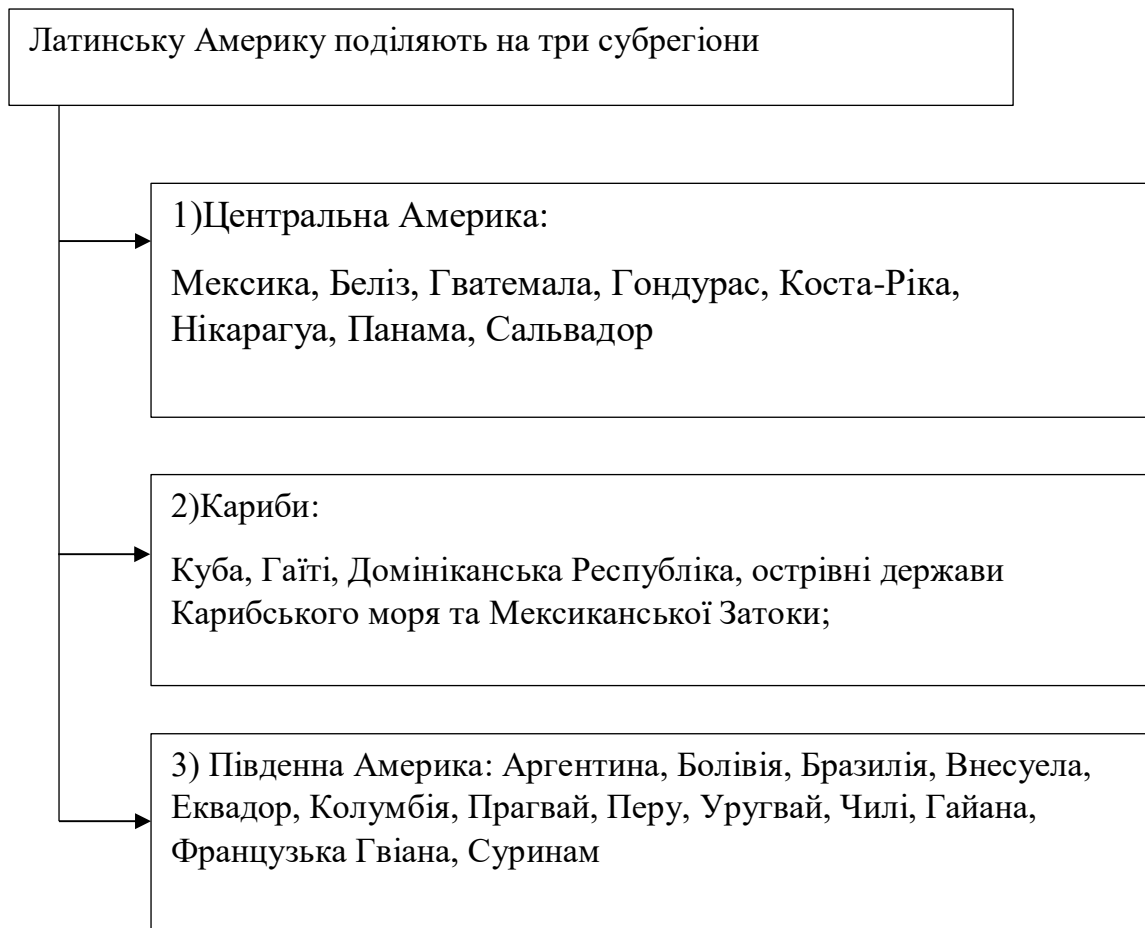

Рис. 1.1. Географічна структура країн Латинської Америки.

Примітка. Побудовано автором на основі Мальська М. П., Країнознавство: теорія та практика. К.: Центр учбової літератури, 2012. – С. 3.

Державна мова багатьох країн цього регіону має латинську основу. Близько 60% населення розмовляють іспанською, близько 30% – португальською. Однак у деяких невеликих державах, таких як Суринам, Гайана, Беліз, офіційними мовами вважаються французька, англійська та голландська мови. Всі країни в даному регіоні є такими, що розвиваються, крім Гаїті, яка відноситься до найменш розвинених країн. При цьому важливо зазначити, що їхня структура та рівень економічного розвитку має неоднорідну структуру.

Латинська Америка – єдиний регіон світу, що розвивається, в даний час та демонструє темпи приросту ВВП нижче середньосвітових. Латиноамериканські країни зазнали максимальних втрат від чергових глобальних потрясінь, у них зросли

геоекономічні ризики, практично не залишилося «хороших» і «легких» рішень економічних і соціальних проблем [36].

Незавидне становище, в якому опинилася Латинська Америка після «золотого десятиліття» 2003-2013 рр. можна визначити як епіцентр «ідеального шторму». Цей фразеологізм використовується у метафоричному сенсі для опису ситуації, виникла шляхом складання ряду несприятливих факторів, внаслідок чого їх сумарний негативний ефект зростає. У латиноамериканських країнах відхилення економіки від порівняно рівноважного стану у бік гальмування та рецесії відбулося саме внаслідок поєднання зовнішніх та внутрішніх негативних ефектів. Зараз можливості динамічного зростання в логіці колишньої моделі (послідовне розширення внутрішнього ринку у зв'язку зі сприятливою міжнародною кон'юктурою) практично вичерпані. Необхідно привести в дію нові механізми соціально-економічного розвитку [31].

Ефектом глобальної несподіванки можна назвати зовнішні обставини, що змінилися. Справді, протягом порівняно короткого часу (півтора-два року) радикально трансформувалися (у несприятливий бік) міжнародні умови економічного розвитку латиноамериканських країн. Ці зміни добре відомі: уповільнення глобального зростання («нова норма»), млявий розвиток економіки США, боргова криза та рецесія в Європі, стагнація в Японії, несприятливі зміни в Китаї, зниження попиту та падіння цін на сировину та продовольство, застій у світовій торгівлі, скорочення можливостей міжнародного фінансування тощо.

Особливо несприятливо на Латинській Америці позначилося падіння темпів зростання китайської економіки (і міжнародного господарського розвитку загалом), що призвело до зниження світових цін на багато сировинних товарів. Приблизно 12-15 років тому стрімке зростання попиту в Китаї та низці інших динамічно розвивалися азійських держав на природну сировину та продовольство започаткував сировинний суперцикл – період безпрецедентно високих цін на commodities (основні торговані на біржах сировинні та продовольчі товари). Країни-експортери Латинської Америки, Африки та Близького Сходу отримували надвисокі експортні прибутки. Ресурсна «ненаситність» КНР більш ніж на десятиліття спотворила баланс попиту та

пропозиції, навіяла міжнародним трейдерам і владі країн, що розвиваються, надії на нескінченне підвищення цін на сировину [27].

Тим часом «суперцикли» не є винятковим. Це відомий феномен, властивий світовому товарно-сировинному сектору, що характеризується чергуванням періодів високих та порівняно низьких цін. В основі даного явища лежать різні фактори, пов'язані, зокрема, з масштабами інвестицій, обсягами виробництва та пропозиції та – головне – рівнем попиту.

У 2014-2015 роках глобальний ринок пережив «сировинний удар», що надав різноспрямований вплив на експортерів та імпортерів природної сировини та продовольчих товарів. Ціни на багато commodities, досягнувши свого максимуму у 2011-2012 рр., почали швидко знижуватися. Падіння котирувань позначилося з доходів країн – експортерів сировини. Наприклад, у 2014 р. порівняно з 2011 р. ціни на сировинні та продовольчі товари скоротилися загалом на 20%. При цьому ціна на мідь впала на 22%, соняшникова олія – на 23, соєва олія – на 30, кукурудза – на 31, цукор – на 35, залізна руда – на 42%, срібло – на 46%. У 2015 р. ціни на більшу частину сировини продовжували зниження, а нафтові котирування за 18 місяців (з середини 2014 р. по січень 2016 р.) обвалилися на 75% – зі 110 до 27 дол. за барель [UNCTAD].

Звичайно, зниження світових цін на сировину, що спостерігається зараз, може змінитися їх зростанням. Певною мірою так сталося з котируваннями «чорного золота»: вартість бареля нафти Brent з лютого по липень 2016 р. виріс більше ніж на 40% – з 34 до 48 дол. Цьому показнику ще далеко до рекордних позначок дворічної давності, але ситуація є рухомою і може піднести будь-які сюрпризи. Але річ в іншому: обвал цін на сировину нагадав про ті ризики, які таїть у собі модель економічного розвитку, що базується на експорті природних ресурсів [16].

І ще одна важлива обставина. Нинішнє завершення сировинного суперциклу збіглося з початком четвертої технологічної революції, із глобальним розворотом у бік «нової економіки».

Це означає, що всі держави – експортери сировини, які прагнуть, як мінімум, зберегти свої позиції в системі світогосподарських зв'язків повинні будуть провести глибоку модернізацію виробничих структур.

За всієї важливості зовнішніх факторів, на які, до речі, Латинська Америка майже не може вплинути, вирішальну роль в уповільненні економічного зростання країн регіону відіграли причини внутрішнього порядку. Зокрема, на даний момент в основному витрачені місцеві резерви накачування споживчого попиту та субсидування окремих галузей економіки.

На загальну експертну думку, економічне зростання в більшості латиноамериканських держав блокується відсутністю структурних та інституційних реформ, що давно назріли. При цьому з великою долею впевненості можна стверджувати, що один із ключових факторів гальмування латиноамериканської економіки – величезна майнова нерівність, що зберігається в регіоні (за деякими оцінками, найбільша у світі), яка стала бар'єром на шляху подальшого зростання. До такого висновку дійшли експерти Економічної комісії ООН для Латинської Америки та Карибського басейну (ЕКЛАК) та авторитетного міжнародного благодійного об'єднання «Oxfam International», проаналізували соціальні тренди останнього часу. За їхніми підрахунками, у 2002-2022 роках стани латиноамериканських мультимільйонерів у середньому за рік зростали на 21%, що у 6 разів перевищувало зростання ВВП. За збереження схожої динаміки на рубежі 2020 р. активи 1% місцевих багатіїв перевищать сукупний достаток решти 99% населення. На думку вказаних фахівців, чималу роль у збільшенні розриву в доходах між відносно невеликою групою надбагатих людей та рештою мешканців країн Латинської Америки грає архаїчна та дисфункціональна фіскальна система, що дозволяє власникам великих компаній або легко уникати сплати податків, або зводити їх до мінімуму. Лише за один 2022 р. втрати бюджетів держав регіону від подібної практики склали близько 190 млрд дол. Очевидно, що консервація такого стану речей – серйозна перешкода у суспільному розвитку, гальмо економічного прогресу [15].

«Жорстка посадка» латиноамериканської економіки вирішальною мірою пояснюється тими труднощами, які переживають провідні регіональні держави – Аргентина, Бразилія, Венесуела. У низці країн отримані фінансово-економічні травми мали кардинальні політичні наслідки.

В Аргентині від влади відсунули прихильників курсу колишнього президента Крістіни Фернандес де Кіршнер, у Бразилії противники глави держави Ділми Руссефф домагаються її остаточної відставки, у Венесуелі опозиція взяла гору на парламентських виборах і посилила тиск на президента Ніколаса Мадуро і т.д. Причому у Венесуелі ситуація набула відверто драматичного і навіть гротескний характер, стала прикладом неефективного та корупційного витрачання нафтових надходів. Колишні міністри в уряді Уго Чавеса Ектор Наварро та Хорхе Джордані заявили, що за останнє десятиліття країна отримала близько 1 трлн дол. від експорту вуглеводнів, яких щонайменше третину було розкрадено через механізми завищення цін на покупки державою товари та фіктивних імпорتنих закупівель [15]. Економічна політика венесуельської влади зайшла в глухий кут, свідченням чого стала закупівля Каракасом у січні 2016 р. (вперше в історії) нафти у США [24].

Таким чином, корупція та незаконне збагачення людей у владі у низці країн Латинської Америки набули (без перебільшення) макроекономічні масштаби, що з особливою силою дало про себе знати останніми роками і мало руйнівні економічні та політичні наслідки.

Латинська Америка стикається з комплексом внутрішніх проблем, для вирішення яких недостатньо вжиття заходів фінансово-економічного характеру. Необхідними є санація політичного істеблішменту та очищення влади. І в цьому надзвичайна складність ситуації.

Що стосується власне господарських викликів, у Латинській Америці для стійкого економічного розвитку немає кількісних ресурсних обмежень – сировинних, продовольчих, трудових і навіть фінансових. Зрозуміло, що економічне прискорення держав Латинської Америки (як, втім, і будь-яких інших) має ґрунтуватися на наявних конкурентних перевагах, що дозволяють максимально повно використати сукупний господарський потенціал. Таких переваг у регіону чимало, та його значення з часом об'єктивно має зростати [26]. Виділимо найбільш суттєві.

Значний демографічний потенціал. Регіон характеризують порівняно високі темпи приросту населення: за 2000-2022 рр. воно збільшилося більш ніж на 100 млн осіб і перейшло позначку 630 млн жителів. У структурі населення Латинської

Америку порівняно велика (особливо на тлі «старіючої» Європи) частка молоді, що забезпечує економіку трудовими ресурсами, що постійно поповнюються. Так, якщо у 2000 р. економічно активне населення становило 220,6 млн, то до 2030 р. воно зросте, за прогнозами, до 370 млн. осіб [35].

Геополітичним фактором, що впливає на відносини країн регіону зі США, може стати (і вже стає) зростаюча частка латиноамериканців у населенні США: 16% у 2010 р. та 21% (за оцінками) у 2022 р. Поки що у політичному плані латинська діаспора – «сплячий гігант», але його неминуче пробудження здатне внести помітні корективи у внутрішньополітичне життя Сполучених Штатів та вплинути на курс Вашингтона в Латинській Америці у бік більш адекватного врахування регіональних інтересів [31]. Свідченням того, що «процес пішов», став початок нормалізації американо-кубінських відносин.

Унікальна культурно-мовна спільність. Той факт, що мешканці більшості латиноамериканських країн говорять однією мовою, суттєво полегшує суспільно-політичні комунікації та ведення бізнесу на регіональному рівні, а також формування системи особливих відносин з Іспанією та Португалією в рамках Іbero-Американської спільноти націй (ІСН) [37].

Перша іbero-американська конференція пройшла 1991 р. у Мексиці за участю 19 латино-американських держав та двох іберійських. З того часу процес інституціоналізації ІСН значно просунувся: багатосторонні зустрічі на вищому рівні та різні галузеві міністерські наради придбали регулярний характер; зміцнилися зв'язки бізнес-спільнот, представників науки, освіти, культури; функціонує Генеральний іberoамериканський секретаріат. Все це закладає основу для створення єдиного іberoамериканського політичного, економічного, науково-освітнього та культурного простору.

Вагомі сировинні резерви. Важко переоцінити ті можливості, якими має Латинська Америка щодо використання її величезних природних ресурсів, чії розвідані запаси безперервно зростають. Зокрема, у період 2003-2022 років. підтвержені запаси нафти в регіоні зросли майже в три рази: зі 116,4 млрд до 309,4 млрд барелів, а їхня частка у загальносвітовому показнику збільшилася з 8,7% до

20,2%. У 2012 р. Венесуела, випередивши Саудівську Аравію, вийшла на перше місце у світі: обсяги доведених запасів нафти – понад 298 млрд. барелів. Значними резервами вуглеводнів (нафти та природного газу) володіють Мексика, Бразилія, Колумбія, Еквадор, Перу, Аргентина, Болівія, Тринідад і Тобаго [32].

У планах латиноамериканських країн – подальше підвищення видобутку енергоносіїв. Тут проглядаються три головні вектори: розширення розробок нафти та природного газу на бразильському та аргентинському шельфі; освоєння родовищ «важкої» нафти у Венесуелі; організація видобутку сланцевого газу, за оціночними запасами якого Латинська Америка займає одне з перших місць у світі.

Реалізація названих проєктів здатна і далі підвищувати роль латиноамериканських країн на світових енергетичних ринках, але вимагає дуже значних інвестицій та просунутих технологій, а отже – пов'язана із серйозними ризиками. Їх мінімізація є одним із актуальних геополітичних завдань держав регіону. Магістральний шлях пролягає через залучення до латиноамериканських проєктів (як партнерів) зарубіжних енергетичних корпорацій, що мають у своєму розпорядженні відповідні фінансові та технологічні можливостями.

Статус Латинської Америки як мінерально-сировинного регіону підтверджують багаті поклади залізної руди, кольорових та рідкісних металів. На частку латиноамериканських країн (Аргентини, Бразилії, Мексики, Перу, Чилі та інших.) припадає значна частка загальносвітових запасів (див. Табл. 1.1).

У світі недоїдають близько 1 млрд. людей. Якщо суттєво не збільшити виробництво продуктів харчування і не покращити систему розподілу, то до середини поточного століття ця, без перебільшення, глобальна проблема може призвести до гуманітарної катастрофи.

Латинська Америка в останні десятиліття перетворилася на одну з головних дійових осіб на міжнародному ринку продовольчих товарів. Важливо, що країни регіону можуть у порівняно стислий термін значно наростити сільськогосподарське виробництво та збільшити свій внесок забезпечення світової продовольчої безпеки. У цьому переконують тренди останніх десятиліть.

Таблиця 1.1

Запаси основних видів мінеральної сировини в Латинській Америці (2022 г.) [8]

Вид сировини	Одиниця виміру	Показник	Частка в світових запасах, %
Літій	тис. т	23200	58,7
Мідь	тис. т	298000	43,2
Срібло	тис. т	223	42,9
Молібден	тис. т	2880	26,2
Боксити, глинозем	млн т	6350	22,7
Залізна руда	млн т	18400	22,7
Нікель	тис. т	15970	21,6
Цинк	тис. т	47200	18,8
Золото	т	9600	17,8

Примітка. Складено автором за даними OECD et al. Latin American Economic Outlook 2022: Working Together for a Better Recovery, OECD Publishing, Paris. 2022.

За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації Об'єднаних націй (FAO), у 2010-2020 роках. при зростанні населення на 19% виробництво продуктів харчування в Латинській Америці збільшилося (за вартістю) на 55%: зі 192,1 млрд до 297,5 млрд дол. Зросли можливості латиноамериканських країн не тільки повніше наситити внутрішній ринок, а й значно збільшити експорт продовольства. У 2002–2022 роках продовольчий експорт держав регіону виріс з 31,7 млрд до 142,6 млрд дол. (у 4,5 раза), а їхня частка у загальносвітовому експорті збільшилася з 11,5 до 15,1% і продовжує зростати [8].

По оцінкам експертів, Аргентина з населенням трохи більше 40 млн здатна «прогодувати» до 400 млн осіб, а 200-мільйонна Бразилія – близько 1 млрд.

Порівняно обмежені світові ресурси прісної води – гостра проблема людства. Вже в даний час нестача питної води випробовують близько 700 млн осіб у 43 країнах світу. До 2025-2030 у такому становищі можуть опинитися 3 млрд осіб. Ситуація посилюється насамперед через різке збільшення споживання води у сільському господарстві. На аграрний сектор припадає 70% всього сукупного споживання. Наприклад, виробництво 1 л вина вимагає 870 л води, 1 кг курячого м'яса – 4,3 т, 1 кг яловичини – 15,4 т.) І роль Латинської Америки у вирішенні цієї проблеми може стати

ключовою, оскільки там зосереджено близько третини загальносвітових запасів прісної води.

Десять країн регіону – Бразилія, Колумбія, Перу, Венесуела, Чилі, Аргентина, Болівія, Мексика, Еквадор і Парагвай – входять до першої тридцятки держав, які мають найбільшими водними ресурсами. Причому Бразилія – абсолютний лідер [12].

В останні десятиліття в Латинській Америці склалася порівняно диверсифікована структура реального сектора економіки, що, на наш погляд, є ще однією конкурентною перевагою та необхідною передумовою довготривалого сталого розвитку. Розглянемо індустріальний сектор. Частка обробної промисловості у структурі регіонального ВВП – 13,8% – значно перевищує відповідні сукупні показники сільського господарства та добувної промисловості (4,9% та 5,9%). Вивезення промислової продукції у 2002–2022 роках. зріс на 39% (з 317 до 440 млрд дол.), а її частка в експорті регіону навіть на піку цін на сировину в 2022 р. становила 47% (у Мексиці – 76%, Коста-Ріці – 62%) [5]. У результаті Латинська Америка одночасно виступає як велика промислова зона, важливий виробник та глобальний трейдер сировинних товарів та енергоносіїв, а також як зростаючий постачальник на світовий ринок життєво важливою сільгосппродукції та продовольства.

Набирає сили і регіональний сектор послуг: їх експорт у 2002–2022 рр. зріс на 61% і становив 136,7 млрд доларів [33].

Стрижневим фактором стало визначення та переважний розвиток тих сегментів латиноамериканської економіки, які здатні в найближчому майбутньому забезпечити її прогресивну трансформацію на траєкторії модернізації. Це, у свою чергу, вирішальною мірою залежить від точного «обчислення» найбільш перспективних виробництв, як традиційних, так і нових, продукція яких у пріоритетному порядку буде (або вже) затребувана на національних, регіональних та світових ринках [24].

Як приклади можна назвати наступні сектори, що переживають період модернізації (див. Табл.1.2).

Перспективні сфери модернізації економіки країн Латинської Америки

№	Сфера	Напрямки модернізації і розвитку
1.	Технологічна сфера	спостерігається майже тотальна цифровізація, відбувається моделювання нових та розвиток вже існуючих у Латинській Америці екосистем, насамперед в області Deep Tech (глибинних технологій), у тому числі: штучний інтелект, біотехнології, чисті технології (Clean Tech), галузі на стику медицини та високих технологій (Med Tech) і т.д. Іншими словами, компанії Deep Tech покликані дати відповідь на найважливіші світові виклики».
2.	Енергетика	ставиться завдання зниження вуглецевого сліду, форсування переходу на альтернативні (відновлювані) джерела енергії (ВІЕ), організації виробництва «зеленого» водню для внутрішнього споживання та просування на зовнішні ринки. Пілотний проект Hapi Oni цього перспективного виду палива вже запущений у Чилі, подібні плани опрацьовують у Перу, Мексиці та інших країнах. Водночас у політичних та ділових колах вважають, що «захоплення» розвитком ВІЕ в умовах глобальної енергетичної кризи не повинно завдати шкоди базовій економічній інтересам регіону, позбавити місцевих корпоративних та приватних споживачів необхідного обсягу енергоносіїв. У середньостроковій перспективі планується нарощувати видобуток нафти та природного газу, зокрема на аргентинському мегамістородженні сланцевих вуглеводнів «дохла корова» (Vaca Muerta), частину продукції якого передбачається експортувати до сусідньої Бразилії. У самій Бразилії найбільша енергетична корпорація Petrobras прийняла на 2022–2026 роки. безпрецедентну за масштабами інвестиційну програму вартістю понад 68 млрд дол., що передбачає розробку нових нафтових та газових родовищ. Тим самим енергоперехід у Латинській Америці постає багатовекторним та тривалим за часом явищем.
3.	Гірничодобувна галузь	У даній галузі помітно інтенсивне застосування нових методів ведення бізнесу, зроблено акцент на виробництві міді та, особливо, літію, що став останніми роками суперзатребуваним товаром на світовому ринку. У цьому показовий високий інтерес міжнародного бізнесу до потенціалу так званого літійового трикутника (сусідніх районів Аргентини, Болівії та Чилі із величезними запасами цього металу). Магістральне завдання – декарбонізація видобувного сектора економіки за допомогою зростаючого використання «зеленого» водню та найбільш передових технологій вилучення та переробки сировини, що на горизонті 2030 р. має зробити країни регіону, насамперед Чилі, «найбільш конкурентоспроможними на глобальному рівні» в майнінговій галузі.

№	Сфера	Напрямки модернізації і розвитку
4.	Агропромисловий комплекс	Розвивається процес цифровізації, розширюється застосування досягнень інформатики, біо- та нанотехнологій, що дозволяє відчутно підняти врожайність та скоротити виробничі витрати. Все це супроводжується затвердженням прогресивних практик точного сільського господарства, що охоплюють не тільки великі аграрні холдинги, але й тисячі малих та середніх ферм. Звертає на себе увагу та активне просування міжнародний ринок органічної продукції та продуктів так званої здорової дієти. Цим, зокрема, займається перуанська компанія Alicorp, експортуючи свою продукцію на ринки Аргентини, Болівії, Бразилії та Еквадору. Широкі перспективи відкриваються перед латиноамериканськими аграріями у зв'язку з альтернативним м'ясом, що набирає популярності як «продукт майбутнього», що отримується з клітин тварин або рослин. До його виробництва підключилися численні харчові стартапи (компанії foodtechs) типу бразильської Fazenda Futuro, аргентинської Tomorrow Foods або чилійських The Not Company та The Live Green Co. Вони вступають у конкурентну боротьбу з лідерами виробництва альтернативних м'ясних продуктів – американськими корпораціями Impossible Foods та Beyond Meat. Утвердитись на світовому ринку латиноамериканцям допомагає нижча вартість їхньої продукції. Як зазначав генеральний директор Fazenda Futuro Маркос Лета, його компанія реалізує гамбургери за ціною 4-5 дол., тоді як Impossible Foods та Beyond Meat продають аналогічний продукт за 8 дол.
5.	Хмарне програмне забезпечення	«Найгарячішим ринком» (зі щорічним приростом обороту порядку 25%) називають експерти поширення в Латинській Америці бізнес-технології SaaS (Soft ware-as-a-service) – хмарного програмного забезпечення, що виключно швидко надає користувачеві готові рішення онлайн. Розвиток цього тренду, вважають міжнародні спостерігачі, дає ЛКА шанс стати в найближчому майбутньому світовим хабом використання моделі SaaS

Примітка. Складено автором за даними Кирідон А., Аладіна О., Гусейнова О. Латинська Америка в сучасному світі: основні тенденції розвитку.

Все зазначене та багато іншого – прикмети те, що у регіоні формуються тренди, змінюють його звичний економічний вигляд. Саме швидке зростання в Латинській Америці технологічного сектору на базі цифровізації та «зеленої» енергетики здатний забезпечити перехід регіону до «нової бізнес-нормальності» (The New Business Normal).

Процеси глобалізації змінили геоекономічне позиціонування латиноамериканського регіону Якщо ще в недалекому минулому, коли центр світової економіки та торгівлі розташовувався в Європі, Латинська Америка знаходилася від нього на значній відстані – можна сказати, на периферії, – то зараз ситуація

змінюється на очах. Регіон виявляється на перетині силових ліній найбільших глобальних мегаринків – як вже існуючих, так і тих, що ще формуються [31].

По-перше, зберігається значимість фактично єдиного та надзвичайно ємного ринку США та Канади з населенням близько 350 млн осіб. По-друге, більшість латиноамериканських країн включилося в активну торговельно-економічну взаємодію з Китаєм, Японією, Південною Кореєю та іншими державами АТР. По-третє, Чилі, Перу та Мексика беруть участь у створенні Транстихоокеанського партнерства (Trans-Pacific Partnership, TPP) [20], що передбачає високі стандарти зовнішньоторговельної лібералізації. На думку мексиканського міністра закордонних справ Хосе Антоніо Меаде, угода про TPP призведе до утворення мегаблоку, що охоплює дві п'яті світової економіки і третина глобальної торгівлі його понад 800 млн. споживачів [32]. По-четверте, є симптоми того, що взаємодія Латинської Америки з Європейським союзом може набути «друге дихання». Брюссель демонструє бажання європейців енергійніше включитися в конкуренцію за латиноамериканські ринки, а також активніше залучати в економіки країн Старого світу та інвестиції «Мультилатінас» [62]. І, по-п'яте, проглядається перспектива налагодження співпраці окремих латиноамериканських інтеграційних групувань із створеним на початку 2015 р. Євразійським економічним союзом (ЄАЕС). Зокрема, йде підготовка угоди між ЄАЕС та Mercosur про повноформатну економічній взаємодії.

Як бачимо, Латинська Америка має набір конкурентних переваг, которі регіон здатний задіяти з метою економічного зростання та глобального піднесення. Що, втім, не скасовує тих ризиків, структурних та кон'юктурних дисбалансів, які гальмують розвиток регіону та тягнуть його назад.

Ключові риси нової моделі зростання

Складається враження, що в Латинській Америці головна проблема – не відсутності ресурсів розвитку, а в їх неефективному використанні та (де необхідно) покращення якісних характеристик ресурсного потенціалу. Рішення зазначеної проблеми бачиться у стратегічному переході економік латиноамериканських країн на нову модель функціонування, системоутворюючі принципи якої можна сформулювати в такий спосіб:

– пріоритетна увага постійному підвищенню якості людського капіталу і скорочення соціальних дисбалансів;

– регіональна конвергенція національних виробничих систем на базі поглиблення інтеграційних процесів та реалізації масштабних транснаціональних інфраструктурних проектів;

– закріплення (за допомогою держави) лідируючої ролі конкурентоспроможних місцевих підприємств у процесі активного включення латиноамериканських виробників товарів та послуг у глобальні ланцюжки вартості. По суті, мова йдеться про вирощування «національних чемпіонів».

Особливо важливим є макроекономічний зміст інклюзивної стратегії загального розвитку – суттєвого підвищення доходів основної маси населення, ліквідації кричущої майнової нерівності та вирішення інших гострих соціальних проблем. Наприклад, проведення збалансованої податкової реформи та обмеження величезного неформального сектора в економіці, на частку якого перебуває 47% усіх зайнятих у неаграрних галузях (з урахуванням сільськогосподарських робочих цей відсоток буде ще вищим).

Без виправлення наявних соціальних перекосів неможливо забезпечити збільшення ємності внутрішнього ринку – неодмінної умови зростання національного виробництва товарів та послуг.

Інше завдання першорядної значущості – надати імпульс просторовому розвитку, розширенню ареалу виробничої та торгової активності, залучення до неї тих великих районів Латинської Америки, які до теперішнього часу знаходяться на узбіччі господарської діяльності. Тут важливий момент – комплексна модернізація господарської інфраструктури, включаючи її дорожньо-транспортну складову: будівництво наскрізних транскордонних артерій, здатних створити сприятливі умови для зростання сільськогосподарського та промислового виробництва та збільшення обсягів внутрішньої та зовнішньої торгівлі. Для майбутнього економіки регіону це, без перебільшення, питання життя та смерті.

За даними ЕКЛАКу, в останнє десятиліття інвестиції латиноамериканських країн у розвиток інфраструктури в середньому на рік становили 2,7% ВВП, що було

явно не досить. На період до 2020 р. такі капіталовкладення, за оцінками експертів, щорічно перевищувати 6% ВВП або (у цінах 2012 р.) 320 млрд доларів [7].

Йдеться про значне збільшення фінансування інфраструктурних проектів, що неможливо без великих іноземних інвестицій. Також, в рамках нової моделі зростання роль регіональних бізнес-лідерів покликані зіграти «мультилатінас», які в останнє десятиліття набрали значної ваги в латиноамериканській економіці та фінансах. Ці найбільші компанії повинні забезпечити досягнення двох тісно стикуючих цілей:

- очолити процес внутрішньої техніко-технологічної інноватизації та модернізації;
- здійснити прорив на глобальні ринки, консолідувавши міжнародну присутність підприємств країн Латинської Америки та розширивши їх участь у технологічній революції [3].

У Латинській Америці (як загалом у глобальній економіці) змінюється розклад сил у місцевій бізнес-спільноті, насамперед у групі «мультилатінас». Справа в тому що в умовах завершення «сировинного суперциклу» значно ослабли позиції нафтогазових та гірничорудних корпорацій і одночасно збільшився вплив компаній, пов'язаних з високотехнологічними виробництвами та послугами. За агрегованим індексом інтернаціоналізації (включає основні міжнародні критерії) активності) у 2022 р. низка промислових і сервісних «мультилатінас» істотно покращується, порівняно з 2014 р., свої показники в рейтингу латиноамериканських ТНК, потіснивши «сировинників».

Зокрема, мексиканська нафтохімічна корпорація «Mexichem» пересунулася з 9-го місця на 1-е; виробник автомобільних запчастин «Nemak» (Мексика) – з 18-го на 9-те; чилійська високотехнологічна компанія SONDA – з 19-го на 12-те; фінансова група «Grupo SURA» (Колумбія) - з 54-го на 24-е; аерокосмічний концерн «Embraer» (Бразилія) - з 66-го на 33-е і т.д. Вперше до списку топ-100 «мультилатінас» увійшли: виробник програмного забезпечення SOFTTEK (Мексика), аргентинський авіаперевізник «Aerolineas Argentinas», компанія медичного страхування «Banmédica» (Чилі), телекомунікаційна фірма «Telepar» (Бразилія) [15].

Таким чином, у сучасних геоекономічних обставинах передова в технологічному відношенні частина латиноамериканського бізнесу вбачає найбільш перспективні опори зростання в галузях «нової економіки», що є стратегічним вектором адаптації регіону до мінливих внутрішніх та зовнішніх умов і утворює одну з головних рис майбутньої моделі розвитку.

Зовнішній та внутрішній господарський контекст 2000-х років загалом був цілком придатним для назрілих структурних перетворень в латиноамериканській економіці. Але при цьому сприятливий бізнес-цикл створював умови для нерационального (нерідко безконтрольного) витрачання державних коштів, що порушило фінансову стабільність і, зрештою, звузило можливості для підтримки високого споживчого попиту та проведення необхідних реформ. Можна сказати, що в цей період у низці держав регіону політичний верх узяла так звана «партія розподільчої економіки», зацікавлена в інерційному розвитку, яка відсунула завдання модернізації і сфокусувалася на максимальному використанні ресурсів сировинних секторів. В умовах наступного кон'юнктурного падіння цін на сировину на світових ринках ці країни потрапили в історичну пастку. Вже в 2014 р. ситуація стала змінюватися в гірший бік і було дано старт новому (більш складному) етапу економічного розвитку, по ряду важливих характеристик, що відрізняється від періоду «золотого десятиліття». Ситуація у регіоні різко ускладнилася. Латинська Америка потрапила до стратегічного цугцвангу: крок уперед у будь-якому напрямку пов'язаний з великими витратами, втратами і жертвами.

Але констатація цих труднощів – не привід для песимізму, а стимул для продуманих і активних дій, націлених на очищення еліт, інноватизацію виробництва венних структур, апгрейд регіональних інститутів та механізмів.

1.2. Еволюція економічного розвитку країн Латинської Америки

Протягом ХХ століття країни Латинської Америки, принаймні, двічі різко змінювали вектор свого економічного розвитку. У 30-ті роки вони відмовилися від агроекспортної моделі, що панувала до того, на користь «імпортзамінної

індустріалізації» під керівництвом впливового державного сектору. Коли до 70-х років виявилися суттєві недоліки держкапіталізму, країни регіону зробили новий крутий поворот: цього разу у бік неоліберального варіанта, тобто відмови від державного регулювання на користь відкритої ринкової економіки [27]. Ця модель, що здобула популярність як «Вашингтонський консенсус», була запропонована континенту Сполученими Штатами, транснаціональними компаніями та міжнародними фондами як єдина вірна та безальтернативна [1].

Основними напрямками нової ліберальної економіки стали: вільний ринок, широка лібералізація зовнішньої торгівлі та економіки в цілому, усунення митних бар'єрів, створення максимально сприятливих умов для залучення іноземних капіталовкладень та товарів, здійснення широкої приватизації державної власності, мінімізація втручання держави в економіку, різке скорочення державні витрати на соціальну сферу.

Після нетривалого періоду поліпшення економічної ситуації (приборкання інфляції, стабілізація курсів національних валют, відновлення зовнішньої платоспроможності, збільшення темпів економічного зростання і ВВП, збільшення латиноамериканського експорту та ін) неоліберальна модернізація в Латинській Америці вичерпала себе.

Жоден із запропонованих напрямів не приніс континенту позитивних результатів. Вільний ринок, лібералізація економіки та зняття митних бар'єрів призвели до напливу іноземних товарів, з якими не могли конкурувати місцеві виробники, що призвело до руйнування багатьох латиноамериканських підприємств та високого зростання безробіття [3].

Лібералізація у фінансовій сфері та настрої на залучення іноземного капіталу відчинили двері широкому потоку «легких» грошей з-за кордону, які шукають миттєвого високого прибутку, який одразу вивозився з країни, а самі капітали тікали за найменшої небезпеки.

Значний приплив зовнішніх позик і кредитів обернувся стрімким зростанням зовнішньої заборгованості, що стало справжнім руйнуванням для країн регіону, які змушені були виплачувати у вигляді боргів і відсотків за ними колосальні суми, що

досягали 50-60% від бюджету країни і при цьому борги не зменшувалися, а продовжували зростати, призводячи до глибоких економічних криз (у 1994-1995 рр. в Аргентині та Мексиці, у 1997-1999 рр. у Бразилії та інших країнах, у 2001-2002 рр. знову в Аргентині та пов'язаних з нею державах).

Проведення приватизації державної власності сприяло тому, що невдовзі більша її частина опинилася в руках іноземних власників, а долі країн вирішувалися далеко за їхніми межами, підриваючи національну незалежність [62].

Істотне зниження державних витрат на соціальні потреби викликало збіднення основної маси населення, призвело до поглиблення соціальних контрастів і, зрештою, до вибуху невдоволення здебільшого населення та дестабілізації суспільства. Причиною виникнення багатьох проблем стала відмова держави втручатися в економіку, що мало найгірші наслідки.

Для країн Латинської Америки перше десятиліття ХХІ ст. було відзначено перезавантаженням макроекономічної стратегії, геополітичним розворотом регіону, змінами в його традиційному позиціонуванні на міжнародній арені [2]. У ці роки держава значною мірою повернулася в економіку, але одночасно різко збільшили вплив «мультилатінас» (місцеві латиноамериканські ТНК), внаслідок чого сформувалася оновлена («синтетична», або «гібридна») модель розвитку, багато в чому заснована на державно-приватному партнерстві та значному розширенні внутрішнього ринку [15].

У період 2003-2013 років. країнам регіону вдалося «осідлати» підвищувальний тренд світових цін на мінеральну сировину, енергоресурси та продовольство, надати додаткового імпульсу господарському зростанню, збільшити обсяг ВВП, промислового виробництва та зовнішньоторговельного обороту, скоротити боргове навантаження на економіку, суттєво зміцнити фінансове становище, знизити безробіття та інфляцію. Іншими словами – покращилися практично всі макроекономічні показники (див. Табл. 1.3).

Динаміка макроекономічних показників Латинської Америки

Показники	2003	2010	2022
ВВП, млрд дол. США	1926	5031	6021
Експорт, млрд дол. США	392	894	1122
Доля експорту в ВВП, %	20,4	17,8	18,6
Імпорт, млрд дол. США	354	845	1108
Доля імпорту в ВВП, %	18,4	16,8	18,4
Державний борг, % ВВП	57,0	30,4	31,9
Прямі іноземні інвестиції, млрд дол. США	39,8	80,5	152,2
Валютні резерви, млрд дол. США	198	656	830
Рівень інфляції, %	8,2	6,5	7,6
Рівень безробіття, %	11,1	7,3	6,2

Примітка. Складено автором на основі даних The World Bank. 2022.

На тлі економічного зростання відбулися значні соціально-політичні зрушення: соціальні витрати у структурі ВВП з 12,5% наприкінці 1990-х років зросли до 19,2% у 2010–2011 рр., приблизно 60 млн осіб залишили зону бідності [9].

У центр соціальної структури суспільства на ключових державах висунувся середній клас. 70% загальної кількості студентів університетів стали у своїх сім'ях першими, які отримали доступ до вищої освіти [26]. У міжнародно-політичній сфері «лівий поворот» вплинув на хід та зміст інтеграційних процесів, насамперед на регіональному рівні [12].

У 2004 р. утворилися два великі регіональні угруповання: Спільнота південноамериканських націй, згодом перетворена на Союз південноамериканських націй (Unión de las Naciones del Sur, Unasur) та Боліваріанський союз для народів нашої Америки (Alianza Bolivariana para los pueblos de Nuestra América, ALBA)[]. Під егідою Unasur об'єдналися усі 12 держав Південної Америки, а до складу ALBA, головну роль якої відіграє Венесуела, увійшли Болівія, Куба, Нікарагуа, Еквадор, Антигуа та Барбуда, Домініка, Сент-Вінсент та Гренадини, Гренада, Сент-Кітс та Невіс. 2011 р. виникло Спільнота латиноамериканських та карибських держав

(Comunidad de Estados Latinoamericanos y del Caribe, CELAC), що вперше в історії об'єднало всі 33 країни регіону, але (на відміну від Організації американських держав) що не включило США та Канаду. У 2012 р. було створено Тихоокеанський альянс у складі Колумбії, Мексики, Перу та Чилі. Звичайно, головним завданням названих ініціатив було посилення взаємні торгово-економічні зв'язки латиноамериканських країн. Разом з тим відмінною рисою даного етапу стало розширення порядку денного інтеграції, включення до неї широкого кола питань політичної взаємодії у сферах оборони та безпеки.

Аналізуючи причини економічного ривка латиноамериканських країн у 2003–2013 р., багато зарубіжних дослідників вказують на вкрай вигідну зовнішню кон'юнктуру, насамперед високі ціни на експортні товари держав регіону – сировину, енергоносії та продовольство. Слів немає, різке підвищення світових цін на природні ресурси, що торгуються (так званий сировинний суперцикл) забезпечило приплив до Латинської Америки додаткових фінансових коштів, зіграло роль підтримки темпів зростання. Але на що слід звернути увагу: за 2003-2013 рр. частка експорту у ВВП латиноамериканських країн не тільки не зросла, але, навпаки, навіть трохи знизилася (з 20,4% до 18,6%). Це свідчить про наявність інших чинників, які забезпечили прискорення економічного розвитку. Головним із них, на наш погляд, стало значне розширення внутрішнього ринку за рахунок великих державних інвестицій, фінансових субсидій окремим галузям та незабезпеченим громадянам, загального підвищення життєвого рівня та купівельної спроможності населення, що стало основним двигуном зростання.

У Латинській Америці вирішальну роль відіграли внутрішні пружини соціально-економічного сходження, зрозуміло, на фоні та за підтримки зовнішньої сприятливої кон'юнктури. Важко погодитися і з поширеною тезою про домінуючу роль іноземного транснаціонального підприємницького та банківського капіталу у латиноамериканській економіці та фінансах зразка середини 2010-х років. У цій інтерпретації, разом з тезою про вирішальну роль фактора зовнішньоторговельної кон'юнктури, виходить аутсорсинг (винесення за межі Латинської Америки)

ключових стимулів економічного розвитку Це свого роду концептуальна аберация, яку слід підкоригувати.

Насправді все було трохи інакше. Завдяки послідовному посиленню впливу державного сектора в економіці, численних фактів націоналізації іноземних підприємств та різкому підвищенню активності «мультилатінас» у 2003–2013 роках. мало місце відносне звуження позицій зарубіжних ТНК у регіоні. Ось переконливі статистичні дані: якщо в 1999 р. із 500 найбільших бізнес-структур Латинської Америки понад 50% контролювалися іноземним капіталом, то вже до 2007 р. цей показник знизився до 25%, а за даними на 2013 р. в першій сотні латиноамериканських нефінансових компаній лише 18 були філією позарегіональних ТНК [18]. Схожа ситуація склалася й у банківському секторі. Так, 67 з 100 найбільших банків країн регіону – національні фінансові структури (приватні та державні), а в числі перших п'яти фігурує лише один іноземний банк – бразильська філія іспанського гіганта «Santander», причому на його частку припадає лише 11% сукупних активів «великої п'ятірки» [16].

«Мультилатінас» у низці галузей стали відверто тіснити зарубіжних конкурентів, стали на шлях перетворення на виробничий та фінансовий хребет латиноамериканської економіки. Цей передовий загін бізнесу значною мірою створював нову геоекономічну геометрію та визначав місце та роль регіону в системі світогосподарських відносин, у тому числі за допомогою придбання великих виробничих активів у сусідніх республіках, а й у США, Канаді, європейських країнах. Накопичені прямі зарубіжні інвестиції латиноамериканських компаній, що становили 1990 р. 52,1 млрд дол. США, 2000 р. досягли 104 млрд, а 2022 р. перевищили 647 млрд, дол. США за два з невеликим десятиліття збільшилися у 12,4 рази.

Поступальний розвиток Латинської Америки на якийсь час загальмувала глобальна економічна криза кінця першого десятиліття XXI ст., що викликала в латиноамериканських країнах ефект зовнішнього шоку. Водночас у вітчизняній науковій літературі справедливо зазначається, що регіон пройшов через світову економічну кризу 2008–2009 років. без серйозних втрат [15]. Це важлива констатація, що свідчить про якісні зміни в економіці. Справді, на тлі кризи стало очевидним, що

ми маємо в Латинській Америці фактично іншу соціально-економічну структуру порівняно з тією, що була реальністю ще зовсім недавно, наприкінці минулого століття. Але не можна не бачити і того факту, що вже до середини 2010-х років латиноамериканські держави багато в чому вичерпали наявний у їхньому розпорядженні потенціал розвитку і знову постали перед необхідністю коригування моделі зростання.

Гальмування латиноамериканської економіки чітко далось взнаки у 2014–2015 рр., коли різко скоротився приріст регіонального ВВП та помітно погіршилися інші основні макроекономічні показники. Така тенденція спостерігається до кінця 2022 р.: стали зростати споживчі ціни, скоротилися інвестиції в основний капітал, збільшився зовнішній борг, впав експорт, зріс бюджетний дефіцит (табл. 1.4):

Таблиця 1.4

Макроекономічні показники країн Латинської Америки (2000-2022 р.)

Показники	2000	2013	2019	2022
Приріст ВВП, %	2,9	2,8	1,2	-0,4
ВВП на душу населення (приріст), %	1,7	1,7	0,0	-1,5
Споживчі ціни (ріст), %	4,9	4,9	6,3	6,6
Рівень безробіття, %	6,4	6,2	6,0	6,6
Інвестиції в основний капітал, % ВВП	21,3	21,5	20,8	19,7
Зовнішній борг, % ВВП	28,0	29,6	31,7	33,0
Зовнішній борг, % експорт	95,9	101,2	113,4	134,9
Експорт товарів, млрд дол. США	1002	1007	991	876
Імпорт товарів, млрд дол. США	993	1028	1027	932
Валютні резерви, млрд дол. США	836	830	857	825
Державні доходи, % ВВП	18,9	19,2	19,3	18,7
Державні витрати, % ВВП	20,9	21,5	22,0	21,7
Бюджетний дефіцит, % ВВП	-1,9	-2,3	-2,8	-3,0

Примітка. Складено автором на основі даних The World Bank. 2022.

Тож, хоча країнам регіону за рахунок політики індустріалізації, спрямованої на імпортозаміщення вдалося на деякий час досягти економічного зростання,

«периферійні» країни все ж переоцінювали її значення й часто захоплювалися виробництвом низько технологічної кінцевої продукції за рахунок зниження можливостей розвитку інших видів виробництва [5].

Орієнтуючись на імпортозаміщення певних товарів, виробники хоча й виробляють нову у національному масштабі продукцію, проте не можуть забезпечити виробництво товарів і послуг, нових та конкурентних у глобальному відношенні. У таких країнах після нетривалого швидкого зростання відбувалося значне зростання імпорту (машинне обладнання та інших засобів виробництва) на тлі низького експорту високотехнологічної продукції; збільшення зовнішнього державного боргу; зростання дефіциту бюджету та рівня інфляції, що виникли через збільшення державних витрат на підтримку промисловості; слабка конкурентоспроможність товарів, захищених державою, на світовому ринку. Тому через нестачу капіталу, технологій, інфляційний тиск та нерівноправну торгівлю вони потрапляють у залежність від розвинутих країн [25].

Висновки до розділу 1

Таким чином, проведений огляд та аналіз динаміки основних показників економіки нових індустріальних країн Латинської Америки дозволив встановити, що вони мали характер «залежного розвитку» або «периферійного капіталізму», який забезпечує лише нетривалий період швидкого зростання, що далі супроводжується затяжним застоєм та загостренням кризових явищ. Це спричинено недостатнім індустріальним розвитком та примітивізацією економіки та нарощуванням сировинного експорту. Як наслідок, ці країни в умовах глобального капіталізму підпадають під відносини підпорядкування розвинутих країнам, що проявляється у зведенні їх національного виробництва до кількох експортних галузей, переважно пристосованих до потреб провідних економічних країн, а також у трансформації соціальної структури суспільства, формуючи компрадорську буржуазію та ринок дешевої робочої сили.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

2.1. Аналіз сучасного стану економіки країн Латинської Америки

Економічні труднощі у країнах Латинської Америки (або Латино-Карибської Америки – ЛКА) другої половини 2010-х років, глибоко проаналізовані експертною спільнотою [4; 12], увійшли у резонанс із негативними ефектами пандемії COVID-19, загостривши кризові явища, що спостерігалися. Але як відомо, кризи не тільки генерують проблеми, а й надають нові можливості для тих, хто зможе ними користуватися. І в період коронакризи у ЛКА виникли додаткові стимули для модернізації, зміцнили силові опори прогресивних, корелюючих з вимогами сьогодення форм підприємницької діяльності. Зрозуміло, зазначені тренди розвиваються у вкрай непростій обстановці, їхній кінцевий успіх аж ніяк не гарантований, тому необхідна концентрація і координація модернізаційних зусиль усіх верств латиноамериканського соціуму [6].

Пандемія коронавірусу COVID-19 дала про себе знати у країнах Латинської Америки наприкінці лютого 2020 р. Уряди цих держав мали, принаймні два місяці, щоб у санітарному, соціальному та економічному плані підготуватися до боротьби з епідемією. За великим рахунком, далеко не все було зроблено, і регіон опинився в епіцентрі коронакризи [20].

У зарубіжній та вітчизняній науковій літературі, присвяченій різним аспектам впливу COVID-19 на становище латиноамериканських країн, червоною ниткою проходить ідея про те, що пандемія не так круто змінила тенденції економічного розвитку регіону, що акцентувала наявні дисбаланси та прискорила ті процеси, які почали складатися у другій половині 2010-х років, причому як негативні, і позитивні. До останніх частіше всього відносять шанси на зміну моделі зростання у контексті структурної модернізації. Такий підхід особливо притаманний аналітичним

розробкам Економічної комісії ООН для Латинської Америки та Карибського басейну (ЕКЛАК). Численні видання Комісії говорять про те, що співробітники ЕКЛАК безумовно зайняті виробленням нового економічного мислення, покликаного осмислити зміни, що відбуваються в латиноамериканських країнах, і створити когнітивний каркас стратегії виходу регіону на плато стійкого та інклюзивного господарського розвитку (Порядок денний 2030) [5].

Спробою збалансованого підходу – виявлення можливостей, проблем та протиріч сучасного етапу економічного розвитку ЛКА – відзначено фундаментальні роботи українських авторів останнього часу. У них, зокрема, аналізуються досягнення та складності використання інновацій та нових технологій у ключових галузях господарства Латинської Америки (добувна та обробна промисловість, аграрний комплекс, сфера послуг), досліджується багатогранна проблематика побудови інформаційного суспільства [17], розглянуті перспективи розвитку цифрової економіки [20], а також зміни в положенні латиноамериканських країн у системі світогосподарських зв'язків [20].

Характерний приклад фокусування дослідження на негативних аспектах латиноамериканської ситуації – доповідь Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), присвячена положенню в ЛКА у розпал пандемії. У документі висунуто тезу про «пастку розвитку», в яку потрапили латиноамериканські країни через порівняно низькі темпи економічного зростання і та соціальної нерівності [22].

Зазначену думку в цілому поділяють багато експертів, які звертають увагу на більш виражене, ніж в інших районах світу, гальмування економічного розвитку у Латинській Америці та максимально глибокий провал у скороченні регіонального ВВП на 7% у 2020 році, тоді як загальносвітовий показник склав 3,1%, а в країнах, що розвиваються, країнах Азії - 0,8%. Залишаючи поза увагою катастрофічне становище у Венесуелі, слід зазначити, що найбільш значний економічний відкат синхронно спостерігався у групі великих та порівняно розвинених держав регіону: Перу, Аргентині, Мексиці та Колумбії (див. Табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка ВВП у країнах Латинської Америки (темپ приросту у %)

Країни	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Весь світ	3,8	3,6	2,8	-3,1	5,9	4,9
Розвинуті країни	2,5	2,3	1,7	-4,5	5,2	4,5
Країни, що розвиваються	4,8	4,6	3,7	-2,1	6,4	5,1
В т.ч.						
Азія	6,6	6,4	5,4	-0,8	7,2	6,3
Ближній Схід	2,5	2,2	1,5	-2,8	4,1	4,1
Африка (на південь від Сахари)	3,0	3,3	3,1	-1,7	3,7	3,8
Латинська Америка	1,4	1,2	0,1	-7,0	6,3	3,0
Аргентина	2,8	-2,6	-2,1	-9,9	7,5	2,5
Бразилія	1,3	1,8	1,4	-4,1	5,2	1,5
Венесуела	-15,7	-19,6	-35,0	-30,0	-5,0	-3,0
Колумбія	1,4	2,6	3,3	-6,0	7,6	3,8
Мексика	2,1	2,2	-0,2	-8,3	6,2	4,0
Перу	2,5	4,0	2,2	-11,0	10,0	4,6
Чилі	1,2	3,7	1,0	-5,8	11,0	2,5

Примітка. Складено автором на основі даних World Trade Report 2022.

Представляє інтерес розгляд частки ВВП кожної з країн ЛАІ до загальносвітової структури (табл. 2.2):

Таблиця 2.2

Частка країн Латинської Америки в світовому ВВП (у % до загальносвітового ВВП)

Країни	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Зміни 2022 р. до 2017 р.
Аргентина	1,1	0,7	0,6	0,9	0,6	0,5	-0,62
Болівія	0,03	0,04	0,02	0,03	0,03	0,04	0,01
Бразилія	1,4	2,1	2,0	2,0	3,3	1,7	0,28
Венесуела	0,4	0,5	0,2	0,4	0,6	н.с.	-
Колумбія	0,2	0,3	0,2	0,3	0,4	0,3	0,08
Куба	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	н.с.	-
Мексика	1,2	1,8	1,2	2,1	1,6	1,3	0,07
Панама	0,05	0,04	0,03	0,04	0,04	0,06	0,01
Парагвай	0,02	0,04	0,03	0,03	0,04	0,04	0,02
Перу	0,3	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	-0,01
Уругвай	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	-0,01
Чилі	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3	-0,01
Еквадор	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,02
Китай	3,1	1,7	1,6	3,6	9,2	17,4	14,3
США	36,3	25,5	26,4	30,5	22,7	24,7	-11,5

Примітка. Складено автором на основі даних World Trade Report 2022.

Згідно з даними, наведеними в таблиці 2.2, чітко виділяється світовий лідер в особі США: частку цієї країни у 2022 році припадало 24,7% світового ВВП.

Також велика частка Китаю, але в першому випадку відбувається зниження частки, тоді як у другому його значне зростання. Серед країн ЛАІ найбільшим гравцем є Бразилія: її ВВП зріс на 0,28% пункту, та Мексика: її ВВП зріс на 0,07 в.п. Загалом за аналізований період частка країн-учасниць асоціації значно не змінилася і варіює на позначці в 5% від світового ВВП.

Таким чином, можна зробити висновок, що зазначені країни визначають економічну політику та впливають на дрібніші країни, що входять до Латинської Америки. Для оцінки позицій аналізованої групи країн, що розвиваються, щодо групи G7-«велика сімка» у двовимірному просторі побудовано рис. 2.1:

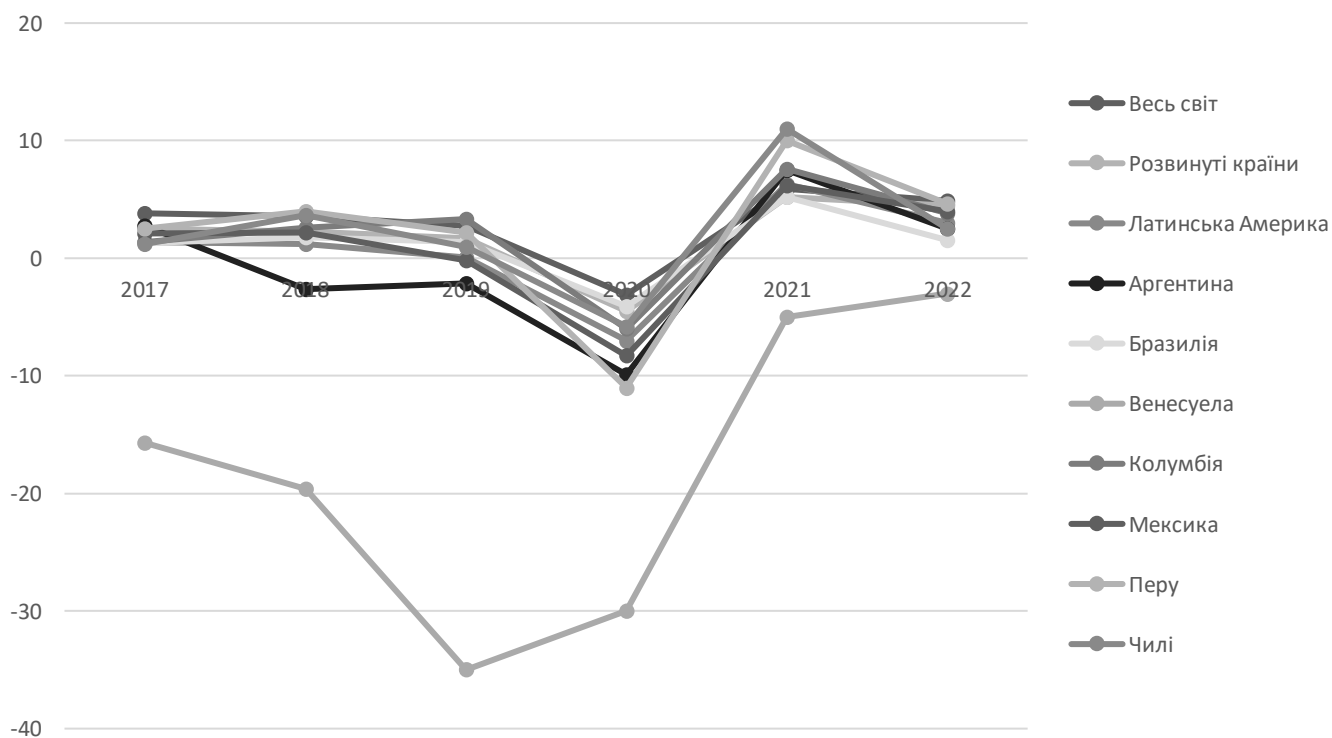

Рис. 2.1. Динаміка ВВП у країнах Латинської Америки порівняно зі світовими

Примітка. Побудовано автором на основі даних World Trade Report 2022.

Варто зазначити, що серед країн асоціації найбільший ВВП у звітному 2020 р. періоді спостерігається у BRA – 37,0%, MEX – 27,5% та ARG – 9,8%, причому порівняно з 2017 р. ситуація практично не змінилася – країни показали такі зміни за 5 років розвитку: -5,4%, 3,6% та -3,2% відповідно (див. Рис. 2.2).

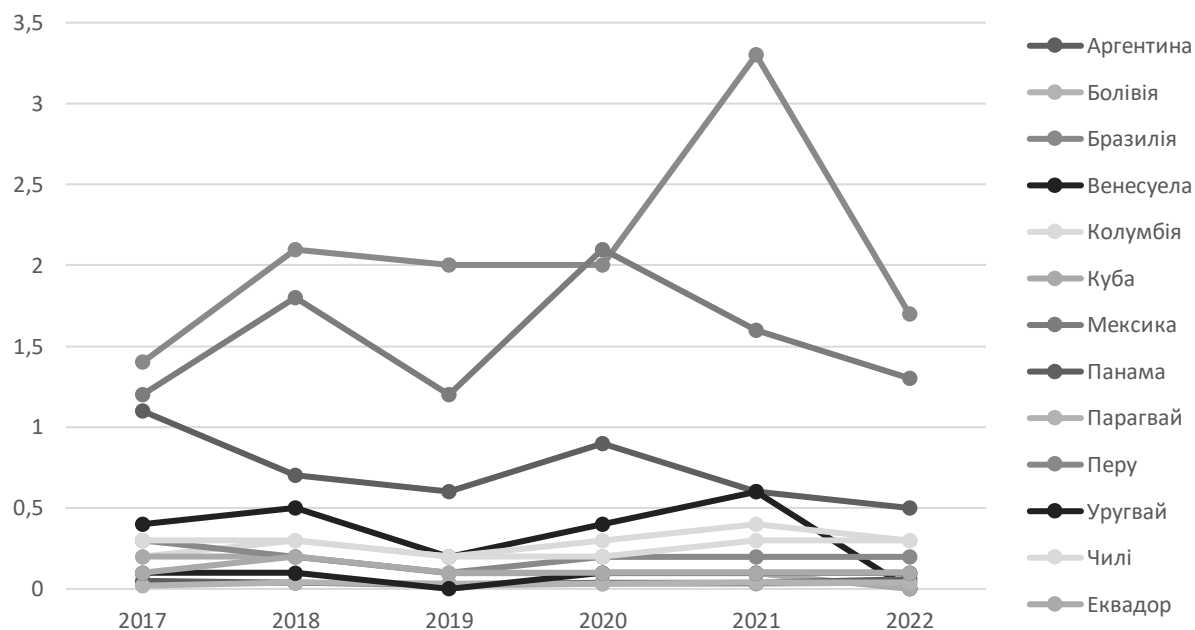

Рис. 2.2. Частка країн Латинської Америки в світовому ВВП, (%).

Примітка. Побудовано автором на основі даних World Trade Report 2022.

Згідно з інформацією, наведеною на рис. 2.3, щодо середньосвітових значень темпу зростання ВВП та ВВП на душу населення країни G7 формують окрему сукупність, що характеризується вагомими значеннями забезпеченості населення.

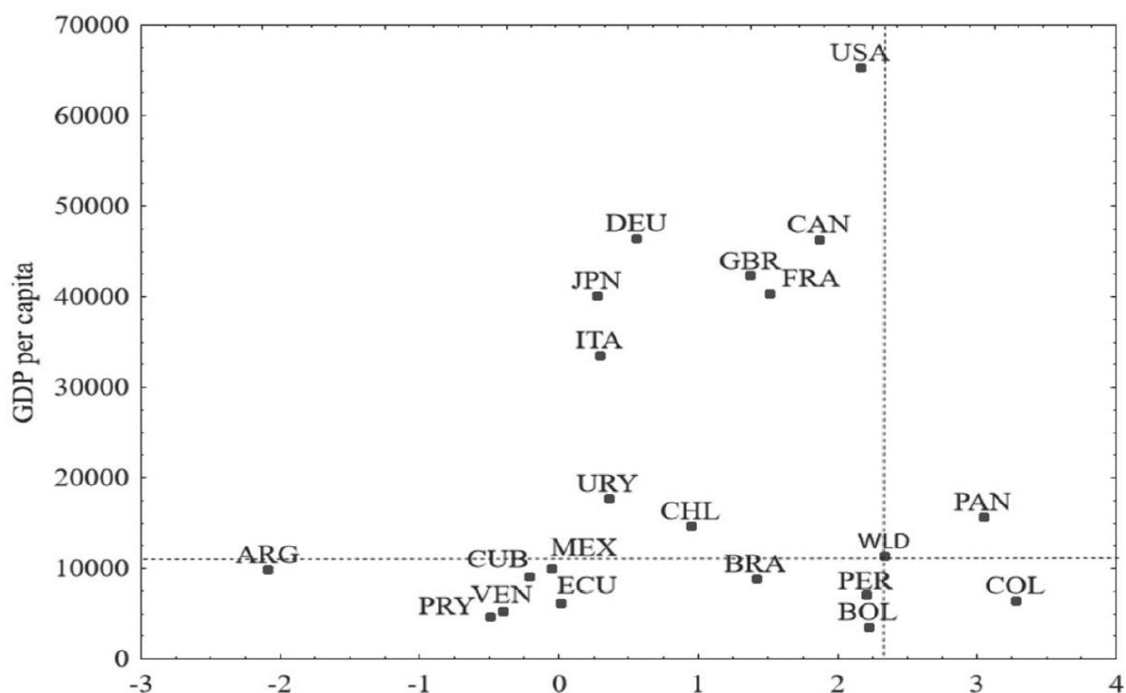

Рис. 2.3. Порівняльна характеристика позицій країн ЛА та країн G7 в 2022 р.

Примітка. Побудовано автором на основі даних World Trade Report 2022.

При цьому темп зростання ВВП нижчий від загальносвітових, але не падає в негативні значення. Що стосується країн ЛАІ, то фактором, що об'єднує, є низьке значення ВВП на душу населення (у середньому за сукупністю у 2019 р. значні становило близько 9,5 тис. дол. США проти 44,9 тис. за країнами G7). Розкид за темпом зростання (зниження) ВВП колосальний, від -2,1% у разі Аргентини, до 3,3% у Колумбії.

Таким чином, можна констатувати значне відставання країн Латинської Америки від провідних економік світу та значний розкид усередині сукупності. Розглядаючи величину ВВП на душу населення у 2022 р., країн, що входять у ЛАІ, можна констатувати, що лідерами є Уругвай, Чилі та Панама, аутсайдером – Венесуела. Значне відставання розглянутої країни від інших членів асоціації пояснюється проблемами економіки. Зокрема, народне господарство переживає «жорстоку» кризу, яка супроводжується гіперінфляцією. (за різними даними у 2022 р. до 3 000%) та безробіттям (за оцінками експертів до 30%).

2.2. Оцінка основних галузей економіки латиноамериканських країн

Економіка країн Латинської Америки складається з двох основних секторів: сільського господарства та гірничодобувної промисловості. Основними економічними центрами Латинської Америки є Бразилія, Аргентина, Колумбія, Мексика та Чилі. На них припадає 2/3 промислового виробництва Латаму та стільки ж регіонального ВВП. До підгрупи найменш розвинених країн належить Гаїті.

У межах свого регіону латиноамериканські країни створили кілька економічних інтеграційних угруповань, так звані транслатинас. Глобальний ринок Південної Америки включає Аргентину, Бразилію, Парагвай та Уругвай (МЕРКОСУР) та фіксує 45% населення, 50% загального ВВП та 33% обсягу зовнішньої торгівлі Латинської Америки [11].

Темпи зростання експорту та імпорту товарів між країнами-членами МЕРКОСУР свідчать про те, що усі країни-члени МЕРКОСУР мають стрибкоподібну зміну у взаємному експорті та імпорті товарів.

Найбільш стабільна ситуація спостерігається в Парагваї, де темп росту взаємного експорту товарів не є менше 0,9, при цьому у 2020 році досягає свого піку – 1,25.

Найбільше зростання взаємного експорту товарів відбулось в Аргентині у 2010 році (1,38) та в Уругваї у 2010 році (1,73) в порівнянні з попереднім періодом.

Найбільше зменшення взаємного експорту товарів відбулось в Аргентині у 2020 році (0,61).

Найбільше зростання взаємного імпорту товарів відбулось у Бразилії у 2010 році (1,49) та у 2020 році (1,73). Найбільше зменшення взаємного імпорту товарів відбулось в Аргентині у 2019 році (0,67).

Темпи зростання експорту та імпорту товарів між країнами-членами МЕРКОСУР наведені на рис.2.4 та 2.5.

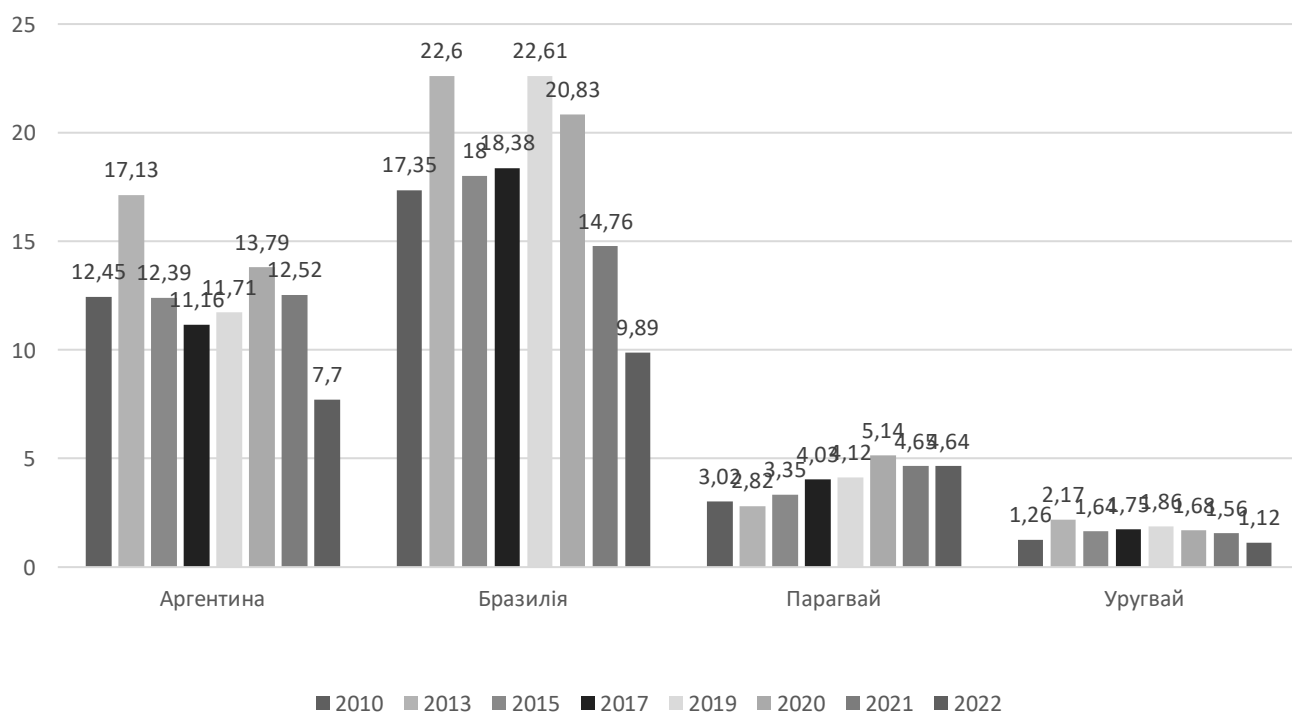

Рис. 2.4. Експорт товарів країн в інші країни-члени МЕРКОСУР, млрд. дол. США.

Примітка. Побудовано автором на основі даних MERCOSUR.

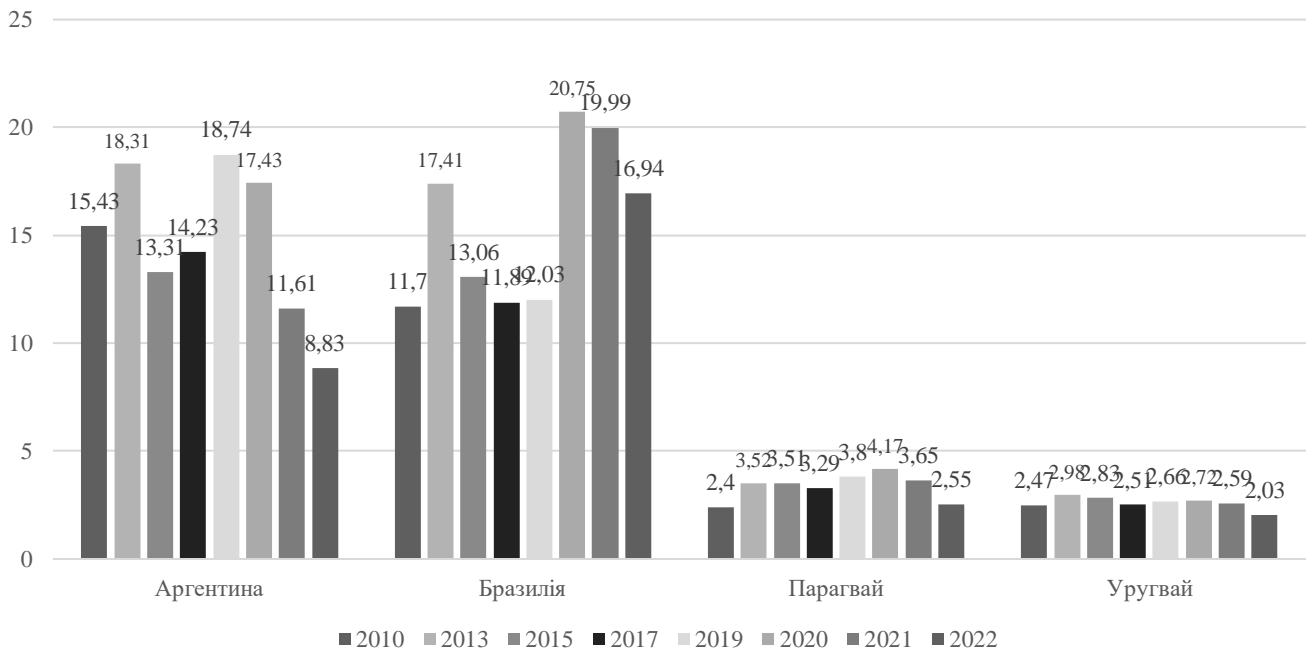

Рис. 2.5. Імпорт товарів країн в інші країни-члени МЕРКОСУР, млрд. дол. США.

Примітка. Побудовано автором на основі даних MERCOSUR.

Найбільше залучення у взаємну торгівлю МЕРКОСУР має Парагвай: експортна квота не є меншою за 0,4, імпортна квота за 0,3 та зовнішньоторговельна квота не менша 0,4, (табл. 2.3):

Таблиця 2.3

Географічна структура торгівлі країн-членів МЕРКОСУР

Країна	Експорт 2022			Імпорт 2022		
	Країни-партнери	млрд. дол. США	у % від заг. експорту	Країни-партнери	млрд. дол. США	у % від заг. імпорту
Аргентина	Бразилія	6,21	13,36	Бразилія	6,61	20,19
	Парагвай	0,69	1,48	Парагвай	1,94	5,93
	Уругвай	82,23	1,77	Уругвай	0,27	0,84
Бразилія	Аргентина	6,77	3,89	Аргентина	6,38	5,03
	Парагвай	1,71	0,98	Парагвай	1,15	0,90
	Уругвай	1,43	0,82	Уругвай	0,83	0,66
Парагвай	Аргентина	2,08	29,07	Аргентина	0,69	9,02
	Бразилія	2,44	34,21	Бразилія	1,77	23,14
	Уругвай	0,14	1,99	Уругвай	0,08	1,08
Уругвай	Аргентина	0,25	4,38	Аргентина	0,74	13,08
	Бразилія	0,78	13,78	Бразилія	1,19	21,00
	Парагвай	0,09	1,67	Парагвай	0,07	1,31

Примітка. Складено автором на основі даних MERCOSUR.

Найменше залучення у Бразилії, експортна квота якою максимально досягає тільки 0,11, імпортна квота 0,13, а зовнішньоторговельна 0,10. Аргентина та Уругвай мають середнє залучення серед країн-членів МЕРКОСУР, що сягає у середньому 0,2-0,3.

Транслатинас представлені у нафтогазовій, гірничодобувній, телекомунікаційній, харчовій, металургійній, авіакосмічній галузях, а також у галузі авіаперевезень.

За даними Економічної комісії ООН для ЛА та Карибського басейну (ЕКЛАК), 16 із 50 найбільших транслатинас були мексиканськими, 14 – бразильськими, 11 – чилійськими, 6 – колумбійськими, 2 – аргентинськими та 1 – венесуельською [15], (рис. 2.6):

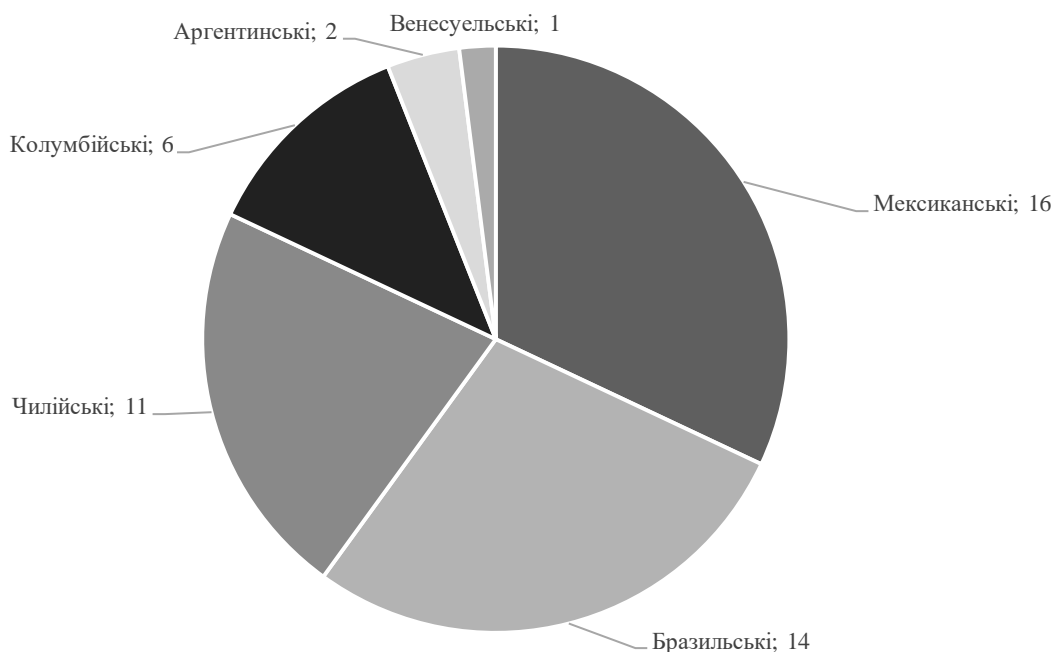

Рис.2.6. Структура транслатинас

Примітка. Побудовано автором на основі даних MERCOSUR.

Економіка Латиноамериканських країн багато в чому ґрунтується на експорті. Наприклад, Мексика, Аргентина та Венесуела мають найбільші нафтогазові та гірничо-переробні компанії. Але з 2016 року обсяг видобутку корисних копалин різко

скоротився: наприклад, у Венесуелі того року обсяг видобутої нафти впав з 2,5 млн до 1,4 млн у 2022 році (табл. 2.4):

Таблиця 2.4

Структура експорту-імпорту Аргентини і Мексики

Показники	Аргентина		Мексика	
	Експорт, %	Імпорт, %	Експорт, %	Імпорт, %
Туризм	37,4	41,3	77,6	25,0
Інші послуги	8,2	7,9	3,3	3,5
Транспорт	13,2	20,4	0,0	0,0
Інформаційно-комунікаційні технології	14,1	6,9	0,0	0,0
Інтелектуальна власність	0,0	9,0	0,0	0,0
Інший бізнес	27,1	14,5	0,0	8,6
Страхування та пенсійне забезпечення	0,0	0,0	9,8	15,8
Фінансова сфера	0,0	0,0	0,0	9,7

Примітка. Складено автором на основі даних World Trade Report 2022.

Найбільшу частку у структурі експорту Аргентини та Мексики наразі займає туризм. Керівництво країн, розуміючи проблематику «нафтової голки», планомірно розбудовує структуру експортно-імпортних товаропотоків.

Таблиця 2.5

Питома вага видів економічної діяльності у ВВП країн у 2022 році, %

Країна	Сільське господарство, лісове господарство, рибальство	Гірничодобув на промисловість, виробництво, комунальні	Виробництво	Будівництво	Оптова та розд-рібна торгівля, готельно-ресторанний бізнес	Транспорт, логістика, зв'язок	Інші галузі
Аргентина	6,8	19,2	13,9	3,2	16,0	5,2	33,1
Болівія	11,8	23,0	10,4	2,9	9,5	9,3	30,8
Бразилія	5,6	14,4	9,9	3,5	13,2	6,7	42,7
Куба	3,7	15,0	12,9	9,6	24,4	8,8	37,1
Чилі	3,9	25,4	9,9	6,0	10,9	6,2	39,3
Колумбія	7,7	18,8	11,0	5,0	12,2	7,0	40,5
Венесуела	5,0	43,5	14,7	2,8	22,4	6,1	15,8
Уругвай	7,5	13,1	10,3	4,8	12,3	8,3	42,4
Перу	7,5	23,9	12,2	6,6	12,6	7,9	33,5
Парагвай	10,5	26,8	18,3	6,8	12,5	6,8	29,5
Панама	2,7	11,6	5,7	12,0	20,3	13,9	36,8
Мексика	3,8	23,7	17,5	6,4	20,5	7,3	33,2
Еквадор	9,8	21,4	15,6	10,6	11,7	6,9	34,1

Примітка. Побудовано автором на основі даних World Trade Report 2022.

Графічно питома вага видів економічної діяльності у ВВП країн Латинської Америки представлена на рис. 2.7:

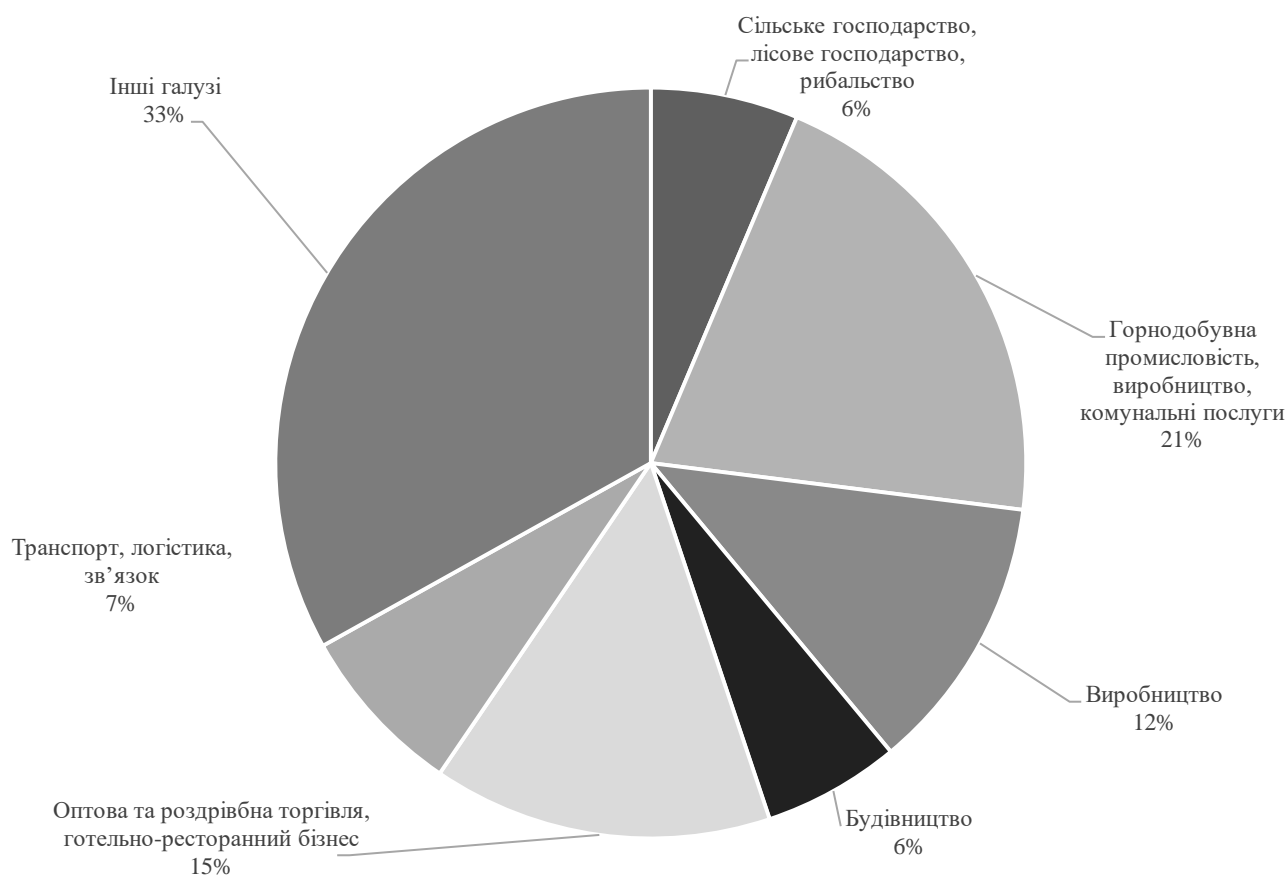

Рис. 2.7. Питома вага видів економічної діяльності у ВВП країн у 2022 році, %
Примітка. Побудовано автором на основі даних World Trade Report 2022.

Як випливає з поданих даних, найбільшу питому вагу ВВП займає промисловість. При цьому в Болівії, Чилі, Венесуелі та Перу спостерігається значний розрив між обробними виробництвами та промисловістю в цілому, що вказує на значну частку видобувної промисловості. Також виділяється розділ «Оптова, роздрівна торгівля, ресторани та готелі».

Отже, можна зробити висновок, що це сфери відіграють істотну роль економіці країн. У країнах Латино-Карибської Америки спостерігається відтік іноземних інвестицій, що зумовлює низький рівень життя населення та стримує розвиток регіону. Маючи низькі стартові позиції, але володіючи значним людським і

природним капіталом, країни, що розглядаються, відчували потребу в інвестиціях, які надали світові фінансові структури (іспанські Banco Santander і Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, англійська Lloyds Banking Group, американські JPMorgan Chase & Co і Citibank). В останні роки намітилася тенденція до експансії на ринок Латинської Америки банків та інвесторів з Китаю, які успішно конкурують із європейськими представниками та корпораціями США, що функціонують на цій території [17].

Сполучені Штати є сусідом для країн ЛКА, при цьому мають значний за обсягами ринок збуту, а також проводили агресивну інвестиційну політику в регіоні, відповідно за довгі роки співпраці склалися тісні зовнішньоторговельні зв'язки. Проникнення США в економіку сусідів значно, у цій ситуації є складним для Південної Америки відмовитися від взаємин зі Сполученими Штатами та знизити залежність від припливу інвестицій, інновацій, технологій та ринку збуту.

За даними Міжнародного валютного фонду, рівень інфраструктури країн Латинської Америки описується як неадекватний і є одним із основних бар'єрів для економічного зростання та розвитку. Крім того, існує позитивна кореляція між якістю інфраструктури та рівнем доходів у країнах Латинської Америки, проте ці країни мають нижчу інфраструктуру порівняно з іншими за аналогічного рівня доходів. Це призводить до втрати конкурентоспроможності та значно гальмує економічне зростання.

На даний момент у країнах Південної Америки склалася парадоксальна ситуація: на тлі стабільного зростання ВВП спостерігається високий рівень безробіття, рівень життя населення, як і раніше, залишається низьким. Як основні причини експерти Transparency International називають високу частку іноземного капіталу, а відтак відтік коштів з країн, а також високий рівень корупції. У країнах ЛКА спостерігається середній рівень розшарування, тобто нерівномірний розподіл доходів: кошти концентруються у руках найбагатших верств громадян.

Вартість продуктів харчування в регіоні можна порівняти з українськими, але при цьому спостерігається значне відставання від середньої заробітної плати, що вказує на низький рівень життя населення країн Латинської Америки. Очевидно, що

зростання ВВП не істотно впливає на рівень доходів домогосподарств, і населення цих країн значною мірою відстає за цим показником від світових лідерів [16].

Проаналізуємо економічну спеціалізацію країн Латинської Америки.

Мексика протягом майже трьох століть була іспанською колонією. Її економіка будувалася на вирощуванні кукурудзи, бобових культур, червоного перцю, на розведенні великої рогатої худоби для споживання всередині країни, на експорті мінеральної сировини (нафти та газу), срібла та тютюну.

У роки Другої світової війни уряд Мексики взяв курс на створення та розвиток власної промисловості, створюючи сприятливе середовище для вітчизняного підприємництва: пільги з податків, кредити з низьким відсотком, розвиток профспілкового руху, низькі ціни на енергоносії, будівництво доріг (автомобільних та залізничних), аеропортів, розвиток зв'язку. Результатом проведеної політики стало високе економічне зростання. У 1970-х роках економіка ще більше пожвавилася завдяки відкриттю державною нафтовою компанією «Пемекс» великих родовищ нафти (Табаско, Чьяпас, затока Кампече). Сьогодні Мексика тримає 15 місце по ВВП у світі, а це \$1073,9 млрд. [14]

Таким чином, Мексика міцно утвердилася як країна з рівнем доходу вище середнього. Рівень безробіття є найнижчим серед усіх країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та становить 3,3%. Проте неповна зайнятість оцінюється у 25%. Мексика є одним із найбільших виробників нафти та природного газу. Гірничодобувна промисловість є також важливим сектором мексиканської економіки, де особливо виділяється виробництво срібла (перше місце у світі).

Економіка Аргентини є другою за величиною у Південній Америці після Бразилії. Аргентина має багаті природні ресурси, які приносять основний дохід країні. Економіка орієнтована експорт сільськогосподарського сектора і диверсифікованої промислової бази.

Історично економічні показники країни були дуже нерівномірними: високі темпи зростання чергувались із серйозними рецесіями, особливо з кінця ХХ століття. Нерівномірний розподіл доходів і злидні збільшилися з цього періоду. На початку ХХ

століття Аргентина входила до десятки країн із найвищим рівнем ВВП на душу населення у світі. Він був на одному рівні з Канадою та Австралією і перевершував Францію та Італію.

У 2018 році валюта Аргентини впала приблизно на 50% до більш ніж 38 аргентинських песо за долар США. У 2019 році песо втратив у вазі ще 25%. Інфляція у 2022 році перевищила 50%.

Аргентина є одним з найбільших у світі виробників сільськогосподарської продукції, займаючи перше місце в експорті яловичини, цитрусових, винограду, меду, кукурудзи, сорго, соєвих бобів, гарбуза, насіння соняшнику, пшениці та мате. У 2010 році на сільське господарство припадало 9% ВВП та близько 1/5 всього експорту.

Електроенергетичний сектор Аргентини є третім за величиною ринком електроенергії у Латинській Америці. В основному він, як і раніше, залежить від централізованого виробництва електроенергії на природному газі (55%), гідроелектроенергії (28%) та вироблення електроенергії на мазуті (12%). Запаси сланцевого газу і нафти на нафтовому родовищі Вака Муерта та в інших місцях оцінюються як треті за величиною у світі [26].

У 2017 році Аргентина була 18-м за величиною виробником природного газу у світі (і найбільшим виробником у Латинській Америці). У 2020 році країна займала 28-е місце у світі серед виробників нафти, видобуваючи 70 тис. м³ (440,3 тис. барелів) на день. У грудні 2022 цей показник досяг 559 тис. барелів на добу, це рекордний показник з 2012 року.

Бразилія також одна із найбільших економік Латинської Америки. Проте високий рівень закритості її економіки призводить країну до низки проблем. Наприклад, до феномену «бразильської ціни», тобто вкрай високої вартості товарів та послуг за досить низького рівня життя більшості населення країни. Крім того, Бразилія все ще відновлюється після рецесії 2015 та 2016 років, яка вважається найгіршою в історії країни. 2017 року ВВП Бразилії зріс на 1%, а інфляція впала до історичного мінімуму в 2,9%. Центральний банк знизив базові відсоткові ставки з 13,75% у 2016 році до 7%.

Сільське господарство Бразилії ґрунтується на експорті різної продукції: кави, цукрової тростини, кукурудзи, рису, пшениці, какао-бобів, бавовнику та сої. Частка промисловості ВВП становить 26,4%. Гірничодобувна промисловість Бразилії базується на видобутку залізняку, міді, золота, марганцю, олова та нікелю. Що стосується видобутку дорогоцінного каміння, то тут Бразилія є найбільшим у світі виробником аметиста, топазу, агату та одним з основних виробників турмаліну, смарагду, аквамарину, гранату та опала [29].

Уряд Бразилії прийняв програму щодо зниження залежності від нафти, що імпортується. Раніше імпорт забезпечував понад 70% потреб країни, але Бразилія стала самодостатньою у сфері нафтової промисловості у 2006–2007 роках. Країна була десятим за величиною виробником нафти у світі у 2022 році при виробництві 2,8 млн. барелів на день [15].

Чилі, за даними Світового банку, має високорозвинену економіку. У 2022 році ВВП Чилі становив \$317,06 млрд, роком раніше значення цього показника дорівнювало \$252,73 млрд, тобто зростання становило +\$64,33 млрд (+25,45%). Найбільшим економічним сектором за обсягом ВВП на 2022 рік був сектор послуг. На її частку припадає 61,6% ВВП.

Експорт товарів та послуг становить приблизно одну третину ВВП, при цьому на сировинні товари припадає близько 60% загального обсягу експорту. Мідь є головним продуктом, що експортується, і забезпечує країні 20% державних доходів. Ринкова економіка Чилі характеризується високим рівнем зовнішньої торгівлі та репутацією сильних фінансових інститутів, а також розумною політикою, що забезпечує найвищий рейтинг суверенних облігацій у Південній Америці. Зростання експорту було викликане значним зростанням торгівлі зі Сполученими Штатами, Нідерландами та Японією. Сьогодні партнерами Чилі експорту є Китай (32%), США (14%), Японія (9%), Південна Корея (7%). Дохід від експорту на 2020 рік становив \$79,8 млрд.

Економіка Колумбії, згідно з даними Міжнародного валютного фонду, є однією з найбільших у Латинській Америці за рівнем ВВП. 2007 року зафіксовано

найзначніше за останні 30 років зростання ВВП — на рівні 7,53% (приблизно 430,9 млрд. дол. США). На грудень 2022 року ВВП Колумбії становив 314 млрд. дол. США.

У ХХ столітті основу колумбійської економіки становило сільське господарство, в якому основною статтею експорту була кава. Проте до 1996 року його частку припадало лише 20% ВВП, включаючи вартість всіх вироблених країни товарів та послуг. Такими темпами сільське господарство за значенням наблизилося до обробної промисловості (19%) та поступається сектору послуг (майже 51%). Тим не менш, кава залишається однією з головних статей експорту, з виробництва якого Колумбія знаходиться на третьому місці у світі (660 млн. т).

Більшість території Колумбії покривають ліси, зокрема цінних порід, вартість цих ресурсів підвищується через їх труднодоступності. Нині сільському господарстві зайнято 22,7% жителів працездатного віку.

З продовольчих культур вирощуються рис (3 млн т) та картопля (2,6 млн т), бавовник (36 млн т), какао-боби (47,1 млн т) та цукрова тростина (38,2 млн т). Колумбія майже повністю задовольняє свої потреби у харчуванні. Частка сільськогосподарської продукції експорті сягає 23,5%.

Колумбія значною мірою залежить від експорту енергоносіїв та гірничодобувної промисловості, що робить її вразливою до коливань цін на сировинні товари. Країна посідає четверте місце у Латинській Америці з видобутку нафти та четверте місце у світі з видобутку вугілля.

2.3. Позиціонування латиноамериканських країн на світовому ринку

В сучасних умовах одним з ключових факторів, що визначає положення Латинської Америки у глобальній економіці, є досягнутий рівень регіональної торгово-економічної інтеграції, а також щільність та глибина внутрішньо-регіональних виробничих, технологічних та фінансових зв'язків, наявність (або відсутність) єдиного господарського простору. Критерієм рівня глибини інтеграції та її міжнародної значущості є подолання так званого інтеграційного порогу, коли

економічний взаємозв'язок між ключовими партнерами складає не менш за 25% їх взаємного експорту.

В країнах Латиноамериканського континенту він у середньому складає 20% спільного торгового обороту, що є значно меншим ніж в Азії та Європі, де він складає більше за 50%. Це характеризує рівень досягнутого інтеграційного процесу [18].

Не дивлячись на ряд досягнень субрегіональних структур, в цілому рівень внутрішньої інтеграції країн Латинської Америки залишається низьким, зростає кількість об'єднань, але не поглиблення наднаціональних процесів, як це відбувається у світі. Водночас на континенті присутня велика різноманітність ідеологічних та інституційно різнопланових інтеграційних схем, з розширенням самого порядку денного інтеграції за рахунок політичної стабільності, екологічного добробуту. Процеси інтеграції в регіоні реалізують установку на диверсифікацію зовнішніх зв'язків, укріплення міжнародного характеру акторів латиноамериканського регіону.

Інтеграційні процеси на континенті демонструють багатовекторність, частина з них направлена поза межі регіону (АР) та реалізуються на основі різних моделей. Переважною тенденцією є прагнення створення Зон вільної торгівлі. Ця модель, що реалізується в умовах Латинської Америки, де економічний вплив США продовжує бути визначальним й створює умови для посилення контролю над процесами інтеграції в регіоні. Прикладом може слугувати створення ПРОСУР [14].

В розвитку інтеграційних процесів на континенті важливе значення має також політична складова, що напряму залежить від характеру та ідеології політичних сил, що знаходяться при владі. Водночас розвиток інтеграційних процесів свідчить про те, що континент розвивається в контексті світового тренду, пов'язаного з глобалізацією.

Країни ЛА здійснюють зовнішньоекономічні глобальні та міжнаціональні зв'язки через різні форми економічних відносин, зокрема: зовнішню торгівлю, валютно-фінансові та кредитні операції, міжнародні послуги, науково-технічне співробітництво, виробниче кооперування тощо.

Провідною є зовнішня торгівля в силу її впливу на розвиток економіки. Надходження від експорту – головне джерело іноземної валюти практично для всіх

країн регіону, крім Мексики (основні валютні надходження від туризму) і Панами (40% надходжень дає Панамський канал).

Індустріалізація в країнах ЛА вимагала і вимагає нині сучасної техніки та обладнання, які закупувалися за кордоном. Імпорт повинен балансуватися експортом, тому проблеми останнього є достатньо актуальними [22].

Зовнішня торгівля країн ЛА розвивалася нерівномірно, імпорт, як правило, переважає експорт і більшість країн зводили торговельний баланс з дефіцитом. У 1970–1980-х роках активне сальдо зовнішньої торгівлі мала лише Венесуела У другій половині 1980-х років ЛА у цілому вийшла на позитивне сальдо зовнішньої торгівлі [24].

У структурі світової торгівлі товарами на долю країн ЛА у 2005 р. припадало всього 3,4%, що було удвічі більше за відповідні показники Африки, на 2% менше – Японії та більш ніж удвічі менше показника Китаю. Імпорт країн ЛА ненабагато відрізняється від експорту за обсягами та долею у світовому імпорті (табл. 2.6):

Таблиця 2.6

Склад та структура світової торгівлі товарами у 2005 році

Експорт		Регіони світу	Імпорт	
млрд дол. США	%		млрд дол. США	%
10 330	100,0	Світ	10 300	100,0
1505	14,6	Північна Америка	2275,4	22,1
349	3,4	Латинська Америка	381	3,7
2484	24,0	Західна Європа	2527	24,5
2290	22,2	Європейський Союз	2335	22,7
345	3,3	СНД	268	2,6
129	1,2	ЦСЄ	159	1,5
172,2	1,7	Африка	134	1,3
460,2	4,5	Середній Схід	317,1	3,1
3668	35,5	Азія	5029	48,8
550,5	5,3	Японія	451,1	4,4
752,2	7,3	Китай	631,8	6,1

Примітка. Складено автором на основі даних MERCOSUR.

З розвитком внутрішнього ринку з'явилася тенденція до зниження долі експорту у ВВП регіону. Це відбувається в основному за рахунок найбільш розвинутих країн Бразилії, Аргентини, Мексики, у яких цей показник нині на рівні 8-

10%, при тому, що у Болівії, Перу, Еквадорі – 10-15%, у Венесуелі, Гайані, Тринідаді і Тобаго – більше 30%, а в Гватемалі, Коста-Ріці, Сальвадорі – 45-50%. Висока доля імпорту у країнах Центральної Америки і Карибського басейну пояснюється низьким рівнем розвитку обробної промисловості, енергетики та недостатньою диверсифікацією сільського господарства.

За 7 наступних років картина стала трохи іншою і, насамперед, за рахунок високих темпів розвитку більшості країн ЛА. При загальному зростанні світової торгівлі (експорту) у 1,73 рази експорт з ЛА зріс у 3,21 рази, що стало другим результатом у світі після Африки, де експорт зріс у 3,64 рази, але за абсолютною величиною вдвічі поступається країнам ЛА (табл. 2.7):

Таблиця 2.7

Світова торгівля товарами за регіонами у 2022 році

Обсяг та структура експорту		Регіони світу	Обсяг та структура імпорту	
млрд дол. США	%		млрд дол. США	%
17 850	100,0	Світ	18 155	100,0
2 002	11,2	Північна Америка	2 812	15,5
1 547	8,7	США	2 335	12,9
455	2,6	Канада	475	2,6
1 120	6,3	Латинська Америка	1 153	6,4
371	2,1	Мексика	380	2,1
243	1,4	Бразилія	233	1,3
6 373	35,7	Європа	6 510	35,9
5 792	32,4	ЄС (27)	5 927	32,6
1 407	7,9	Німеччина	1 167	6,4
656	3,7	Нідерланди	591	3,3
569	3,2	Франція	674	3,7
468	2,6	Велика Британія	680	3,7
500	2,8	Італія	486	2,7
804	4,5	СНД	568	3,1
626	3,5	Африка	604	3,3
87	0,5	Південна Африка	123	0,7
1 297	7,3	Середній Схід	721	4,0
5 640	31,5	Азія	5 795	31,9
2 049	11,5	Китай	1 818	10,0
799	4,5	Японія	886	4,9
298	1,7	Індія	489	2,7
340	1,9	MERCOSUR	325	1,8
1 254	7,0	ASEAN	1 221	6,7
2 166	12,1	EU-27 (extra trade)	2 301	12,7
204	1,1	Слаборозвинені країни	223	1,2

Примітка. Побудовано автором на основі даних MERCOSUR.

Зрозуміло, що країни ЛА відрізняються як за обсягом зовнішньої торгівлі, так і за її динамікою. У 2012 р. експорт Мексики сягнув 371 млрд дол. США, Бразилії – 243 млрд дол. США, у той же час Гаїті – лише 877 млн дол. США, чи Нікарагуа – 4,3 млрд дол. США.

У 2012 р. питома вага ЛА у світовому експорті зросла з 3,4% до 6,3%, або у 1,85 рази. Тільки Африка випередила ЛА за цією динамікою (2,06 разу). Варто зауважити, що за цей час у світовому експорті знизилася доля Північної Америки – на 3,2% та доля Азії – на 4%.

Відносно молодий ринок MERCOSUR продукує всього 1,9%, тоді як ASEAN – 7%, а ЄС-27 – 12% світового експорту. Імпорт до країн ЛА не набагато перевищує експорт – усього на 33 млрд дол. США, або на 3%. У світовому імпорті доля країн ЛА у 2012 р. зросла з 3,7% у 2005 р. до 6,4% (Мексика – 2,1% та Бразилія – 1,3%). Загалом, обсяги імпорту істотно переважають обсяги експорту лише у Північній Америці, зокрема у США. Інші регіони та країни зводять зовнішньоторговельний баланс з мінімальним від’ємним сальдо. Географічна структура експорту показує, що країни ЛА постачають свої товари переважно до вузького кола високо розвинутих держав. Щоправда, це ще не свідчить про високу питому вагу ЛА у зовнішній торгівлі останніх. Переважна частка товарообігу ЛА припадає на США – майже 40% та на Європу – майже 20%. Помітно збільшився експорт до Азії, зокрема до Японії.

Високий рівень концентрації зовнішньої торгівлі лише в кількох напрямках (імпортні потоки мають ту саму спрямованість) дещо зумовлює збереження традиційної її структури. Та все-таки, якщо певні зрушення у структурі експорту чи імпорту й відбуваються, то вони викликані головним чином інтересами кількох розвинутих держав.

У 2012 р. 78% експорту Мексики, майже 40% Венесуели, Коста-Ріки та Колумбії, 20% Панамі та Болівії, 15% Перу та Чилі, 11% Бразилії та 5% Аргентини припадало на США (див. Табл. 2.8).

Зовнішня торгівля окремих країн Латинської Америки [10]

Країни	Експорт млрд дол. США	Основні країни експорту,%			Імпорт млрд дол. США	Основні країни імпорту,%		
		США	ЄС	Азія		США	ЄС	Азія
Мексика	370,9	США -78,0			370,7	49,9		Китай -15,0 Японія - 5,0
Бразилія	244,8	США - 11,1	Нідерл. - 6,2 Німеч. - 4,0	Китай - 17	241,4	14,6	Німеч. - 6,4	Китай - 15,0 Корея - 4,1
Аргентина	85,1	США - 5,2		Китай - 7,4	71,3	15,6	Німеч. - 4,5	Китай -11,9
Чилі	77,9	США - 12,3		Китай - 23,3 Японія - 10,7 П. Корея - 5,8	75,7	22,9		Китай - 8,2
Перу	41,5	США - 15,7 Кан. - 9,5	Іспанія - 5,2	Китай -19,9 Японія - 6,6	42,1	24,6		Китай 14,0
Венесуела	91,8	США - 39,1	Нідерл. -7,8	Китай -14,3 Індія - 12	59,3	31,7		Китай -16,8
Колумбія	58,7	США - 36,6	Іспанія - 4,8 Нідерл. - 4,1	Китай - 5,5	53,5	24,2		Китай -16,3
Парагвай	14,7		Росія - 12		12,4	11,5		Китай -19,5
Уругвай	10,5		Німеч. - 4,3	Китай - 17,9	12,5			
Болівія	12,2	США - 18,4			9,3	10,1		Китай 4,9
Куба	6,3	Кан. -17,7	Нідерл. - 9,0 Іспанія - 5,9	Китай - 16,9	13,6	4,3	Іспанія - 8,9	Китай -10,8
Коста-Ріка	11,7	США - 38,9	Нідерл. - 7,5	Гонконг - 4,6	17,6	49,8		Китай 8,2
Панама	18,9	США - 20,2 Канада - 14,6	Нідерл. - 5,9 Швеція - 4,8 Італія - 4,0	Китай - 4,1	26,6	23,6		Китай -6,4

Примітка. Складено автором на основі даних MERCOSUR.

Доля експорту до ЄС зростає за окремими країнами ЛА, але загалом перебуває у межах 10%. Серйозним конкурентом США стає Азія, на долю якої припадає 15-20% експорту з країн ЛА (Чилі - 40%) і особливо Китай, який успішно конкурує з США

не тільки у сфері експорту, але й імпорту у таких країнах, як: Бразилія, Аргентина, Перу, Парагвай, Куба тощо.

Найбільш суттєві зміни у структурі світового експорту за 1990–2011 роки відбулися за такими товарними позиціями: істотно з 14 до 23% зросла доля нафти та іншої продукції видобувних галузей; на 2% (з 9 до 11%) – доля продукції хімічної промисловості; на 1% (з 9 до 10%) – доля офісного та телекомунікаційного обладнання; практично не змінилася доля чавуну і сталі (3%); зменшилася доля сільськогосподарської продукції на 3% (з 12 до 9%) автомобілів на 3% (з 10 до 7%), текстилю одяжі на 1% (з 3 до 2%) [29].

На товарну структуру зовнішньої торгівлі країн ЛА впливає їхнє залежне становище на світовому ринку. Незважаючи на те, що розвиток промисловості після другої світової війни сприяв деяким зрушенням у структурі експорту, агросировинна спеціалізація за регіоном зберігається, хоча й простежуються деякі позитивні зміни. У 1975 р. питома вага продовольства, палива і сировини у структурі експорту становила 82%, а у 1985 р. – 67,7%.

В експорті практично всіх країн ЛА є продовольчі товари (табл. 2.9).

До найбільших експортерів сільськогосподарської продукції належать: Бразилія та Колумбія – кави, Аргентина – зернових, Еквадор – бананів, країни Центральної Америки – кави, бананів. Деякі з цих країн експортують нафту та лише кілька із всіх – Венесуела, Еквадор, Тринідад і Тобаго, Болівія – є «чистими» експортерами цього продукту, експорт якого перевищує імпорт.

ЛА є значним експортером руд чорних і кольорових металів, бавовни, вовни, шкір та іншої сировини. Чилі домінує як експортер міді, Перу – свинцю, цинку та міді, Болівія – олова, Ямайка – бокситів, Бразилія, Мексика, Перу – бавовни, Аргентина, Уругвай – вовни, шкірсировини тощо. При цьому половина і більше експорту Чилі припадає на мідь, Болівії – на олово, Еквадору – на нафту, Уругваю – на вовну, країн Центральної Америки – на каву та банани.

Понад 90% валютної виручки від експорту одного товару отримують: Венесуела, Тринідад і Тобаго (нафта), Ямайка (банани). Лише Мексика, Бразилія, Аргентина, Чилі мають порівняно диверсифікований експорт.

Товарна спеціалізація експорту та імпорту окремих країн Латинської Америки

Країни	Основні товарні групи			Основні товарні групи		
	Промтовари	Сировина	Сільське господарство	Промтовари	Сировина	Сільське господарство
Мексика	пром. товари	нафта, срібло	фрукти, овочі, кава, бавовна	техніка, обладнання, запчастини	метали	
Бразилія	обладнання, взуття., авто	залізна руда	соя, кава	техніка, обладнання, хімія, електротовари		
Аргентина	транспортні засоби	нафта і газ	соя і похідні, кукур-за, пшениця	машини, авто, пластмаси, орг. хімікати	нафта, прир. газ	
Чилі	хімік., целюлоза, папір	мідь	фрукти, рибні прод., вино	пром. електрообладн., хімія, трансп. засоби	нафта, нафтопрод., прир. газ	
Перу	обладн., хім. речов., одяг і тканини	кольор. і дорог. метали, нафта, нафтопрод. газ, зал. руда	кава, спаржа, овочі, фрукти, рибне борошно, риба	хім., пластмаси, машини, трансп. зас., телевізори, телефони, папір, ліки	залізо, сталь, нафта, нафтопрод.	пшен., кукур., соя, бавовна
Венесуела	хімікати	нафта, нафтопр., бокс. алюміній, мінерали	різна с/г продукція	машин, устатк., хімія, обладн. мед. і трансп.	нафтопр., залізо, сталь, буд. мат.	с/г тварин., продукція
Колумбія	одяг	нафта, вугілля, смарагди, нікель	кава, зрізані квіти, банани	трансп. зас., пром. обл., хім. реч.	паливо, електрика	тов. широк. вжитку
Парагвай		дерево, шкіра	соя, корми, м'ясо, бавовна, олії	тр. зас., трактори, ел. маш., запчаст., хім. реч.	нафтопрод.	спож. тов., тют. вироби
Уругвай		дерево, шерсть	ялович., рис, соя, пшен., мол. прод.	трансп. засоби, стільн. телефони, запчастини	сира нафта	рафінована олія
Болівія		прир. газ, олово, нафта, цинк. руда	соя і соєві продукти	літаки, авіац. част., авто	нафтопр., пласт., папір	с/г продукти
Куба	медичні товари	нафта, нікель	цукор, тютюн, цитрусові, кава, риба	машин. устаткування, хім. речовини	нафта	продукти харчування

Країни	Основні товарні групи			Основні товарні групи		
	Промтовари	Сировина	Сільське господарство	Промтовари	Сировина	Сільське господарство
Коста-Ріка	електр. компонент, мед. обладн.		банан., анан., кава, дині, декор. росл., цукор, ялов, морепр.	промислове обладнання	нафта, будівельні матеріали	споживчі товари
Панама		золото, залізо і сталь, від- ходів	банани, креветки, цукор, ананаси, кавуни	транспортні засоби, медикаменти	залізо, сталеві стрижні, телеф., паливо	

Примітка. Складено автором на основі даних MERCOSUR.

За підсумками 2022 р., серед світових лідерів-експортерів 11 позицію займає Мексика (371 млрд дол. США, 2,5% світового експорту, 16 позицію – Бразилія (243 млрд дол. США, 1,7%). Серед лідерів-імпортерів: 9 позицію – Мексика (380 млрд дол. США, 2,5%), 16 – Бразилія (233 млрд дол. США, 1,6%).

Динамічний розвиток ринку послуг латиноамериканських країн та його значна роль у формуванні ВВП практично не змінили його частки у зовнішній торгівлі регіону за останні 20 років [3]. У світовому експорті послуг доля країн ЛА не перевищує 3,5%, що на 1% більше від долі Африки, що займає останнє місце серед регіонів світу. У світовому імпорті доля послуг знаходиться в межах 5%, що також є передостаннім показником серед регіонів світу. Найбільш популярними є подорожі (26% експорту країн ЛА та 24% імпорту) та транспортні послуги – 21 та 28%, відповідно [4].

У десятці найпотужніших експортерів (імпортерів) послуг у світі є лише три країни: Мексика – у сфері страхових послуг (2,5% світового експорту – 7 місце та 2,8% світового імпорту – 8 місце); Бразилія – у сфері фінансових послуг (0,9% експорту та 1,5% імпорту – 10 місце); у сфері бізнес послуг (3,2% імпорту – 8 місце); у сфері персональних, культурних та рекреаційних послуг (3,1% імпорту – 7 місце). У сфері комп'ютерних та інформаційних послуг Аргентина з показником 0,8% світового експорту займає 8 місце, а Бразилія з 3,7% імпорту – 4 місце. У загальному обсязі світового експорту послуг Бразилія займає 18 позицію (38 млрд дол. США, або

1,1%), Мексика на 26 позиції (16 млрд дол. США 0,5%), Аргентини та Чилі на 29 та 30 позиції (14 та 13 млрд дол. США, відповідно, або 0,4% у кожної). У світовому імпорті Бразилія на 10 місці (78 млрд дол. США, або 2,4%); Мексика – на 22 місці (25 млрд дол. США, або 0,8%); Аргентина – 28 місце (18 млрд дол. США, або 0,5%) та Венесуела – 29 місце (17 млрд дол. США, або 0,5%).

Багатий на корисні копалини регіон ЛА має стратегічне значення у конкурентній боротьбі розвинених країн за енергоресурси. Нині він сприймається не тільки як експортер продукції аграрного сектора та легкої промисловості, але й як перспективний партнер в інвестиційній, енергетичній, космічній, атомній і військово-технічній сферах [5].

Постійне втручання США у внутрішні справи країн ЛА змусило країни регіону розпочати активну співпрацю з Китаєм та Євросоюзом [6]. Китай – другий (після Венесуели) торговельний партнер Куби, а його загальний товарообіг з країнами ЛА за 2000-2007 роки виріс з 10 до 103 млрд дол. США [8]. Обсяг інвестицій з Китаю у Венесуелу – більше 500 млн дол. США, у Кубу – близько 500 млн. дол. США. З 2009 р. Каракас поставляє Пекіну по 500 тис. барелів, а після 2012 р. – до мільйона барелів нафти за добу [6].

Інтерес ЄС до ЛА зумовлений як історією розвитку їхніх відносин, так і пошуком більш стабільних партнерів постачання нафти і газу ніж Росія. Газова криза 2009 р. та збройний конфлікт між Росією і Україною у 2014 р. лише посилює зацікавленість ЄС у ЛА.

Новим напрямом зовнішньоекономічної активності провідних країн ЛА став Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР). Мексика, Перу і Чилі стали повноправними членами Асоціації тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС), метою якої є економічне зростання країн регіону. У країнах-членах АТЕС проживає близько 40% світового населення, на них припадає майже 54% ВВП і 44% світової торгівлі [8].

Країни ЛА зазнають значних втрат від регулярного загострення суперечностей між національною і світовою економічними системами.

Велика залежність від експорту та ПІ змушує ці країни пристосовуватися до вимог розвинених економік та робить їх чутливими до циклічних коливань останніх. Тим не менше з 1990-х років спостерігається різкий ріст ПІ в ЛА – з 48 млрд у 1980 р. до 124 млрд у 1990 р. та до 375 млрд дол. США у 1997 р. Третина з них припадала на Бразилію (126 млрд дол. США) і чверть – на Мексику (87 млрд дол. США). У результаті ПІ забезпечують близько 15% всіх капіталовкладень в основний капітал на континенті. Між іншим, основним видом капіталу, що прибував у ЛА, аж до останнього часу були портфельні інвестиції [9].

У 2012 р. загальний обсяг ПІ в ЛА склав 244 млрд дол. США (99 млрд – у Центральну Америку і Карибський басейн та 144 млрд дол. США – у Південну Америку). ПІ в Південну Америку зросли незважаючи на їх зменшення у Бразилії на 2% (65 млрд після рекордних Глобальні та національні проблеми економіки 67 млрд дол. США у 2011 р.) після двох років високих темпів зростання. У 2012 р. ПІ зросли у Чилі на 32% – до 30 млрд, Колумбії – на 18% – до 16 млрд, Аргентині – на 27% – до 13 млрд і Перу – на 49% – до 30 млрд дол. США. У Центральній Америці та Карибському басейні, за винятком офшорів, відбулося 20% скорочення ПІ, перш за все внаслідок падіння інвестицій у Мексику на 41% – до 12,6 млрд дол. США. ПІ в офшорні центри регіону скоротилися на 16% – до 74 млрд дол. США, проте їх загальний обсяг залишився вищим докризового рівня [10].

Вивіз ПІ у 2012 р з країн ЛА знизився на 2% – до 103 млрд дол. США. Проте ці дані не відображають динаміку діяльності ТНК ЛА за кордоном, транскордонні поглинання яких збільшилися на 74% – до 33 млрд дол. США. Ця тенденція почалася у 2006 р., була зупинена світовою фінансовою кризою і відновилася у 2010–2012-х роках, коли ТНК ЛА витратили 66 млрд дол. США для придбання компаній за кордоном (в основному в ЛА і розвинених країнах).

ПІ в ЛА зосереджені у видобувних галузях, де домінують іноземні компанії. У Колумбії їх частка склала 26% ПІ у 2002 р., але за 2003-2012 рр. вони залучили 53% загального обсягу ПІ. В Чилі доля видобувної промисловості в ПІ зросла з 27 до 39% за 2006-2011 р., у Перу за цей же період – з 14 до 27%. Тільки в Аргентині зменшилася

доля добувної промисловості у загальному обсязі ПШ з 40% у 2005 р. до 31% у 2011 р. [10].

Країни ЛА, які динамічно розвиваються і здатні надати юридичні гарантії іноземним інвесторам, отримують найбільші обсяги ПШ. У 2012 р. 43% від загального обсягу ПШ отримала мала Бразилія, далі Мексика – 13%, Чилі – 11%, Колумбія – 9%, Аргентина – 5%, Венесуела – 3,5% і Болівія – менше 1%. Врахування обсягів національних економік змінює ранжування країн. На перше місце виходить Чилі, за якою йдуть Перу, Колумбія, Болівія, Бразилія, Аргентина, Мексика і Венесуела.

Одні країни (Чилі, Бразилія, Мексика, Колумбія) постійно працюють над залученням інвестицій, інші (Болівія, Венесуела, Еквадор) останні п'ять років здійснюють націоналізацію видобувних, енергетичних підприємств та авіакомпаній. Націоналізація дорого коштує цим країнам. Ризикова премія (різниця між борговими зобов'язаннями кожної країни в доларах і борговими зобов'язаннями державного казначейства США) досягає 992 базових пунктів у Венесуелі, 965 – в Аргентині і 808 – в Еквадорі. В інших країнах вона нижче 200 пунктів [11].

Таким чином, основні проблеми країн ЛА, пов'язані із світовою фінансово-економічною кризою, нині практично подолані. Економічний спад у ЛА був менший ніж у інших регіонах світу, а окремі країни взагалі уникли рецесії. Перу, Бразилія і Чилі навіть виграли від збільшення попиту на сировину в Азії. Реформи ще 1990-х років зміцнили фінансово-кредитні системи більшості країн, а бюджетні обмеження, дисципліна і державний контроль не дали накопичити іпотечну заборгованість, кредитні ризики та не допустили банкрутств у фінансово-кредитній сфері.

Попри позитивні зрушення, що останнім часом спостерігаються в даному регіоні, в країнах ЛА все ще залишається низка невирішених проблем. Насамперед це корупція, що пронизала практично всі ланки державної системи, а також нелегальне виробництво наркотиків, насамперед кокаїну і марихуани, призначених для збуту головним чином у США. Найпотужнішою наркомафією є у Болівії, Колумбії та Перу. «Кокаїнові барони» володіють величезними фінансовими коштами та істотно впливають на легальну економіку, державну адміністрацію, армію і поліцію.

Невирішеними залишаються традиційні проблеми країн ЛА, пов'язані з бідністю, безробіттям, неграмотністю, що зумовили прихід до влади на початку ХХІ ст. «лівих» урядів у багатьох країнах регіону.

У певній мірі новою проблемою для континенту стала загроза руйнування навколишнього середовища (забруднення атмосфери, води, ґрунту, винищення лісів, порушення стабільності клімату). У червні 1992 р. на конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро була сформульована концепція сталого розвитку, яка передбачає гармонійний розвиток природної, соціальної та виробничої сфери. На конференції США заявили про виділення до 6 млрд дол. на екологічні програми Бразилії (розвиток альтернативних видів енергії (сонячні батареї, біоетанол).

Більшість країн ЛА вступили в ХХІ ст. на хвилі глибоких зрушень у всіх сферах суспільного життя. У їхньому сучасному розвитку достатньо чітко простежуються такі тенденції:

- зміна політичної орієнтації більшості країн регіону;
- перегляд пріоритетів у сфері міжамериканських відносин;
- загострення проблеми наркотрафіку у діалозі США – ЛА;
- посилення динаміки інтеграційних процесів всередині ЛА;
- підвищення активності країн ЛА на світовій політичній арені.

Попри полівіння політичного спектру країн Латинської Америки, поглиблення соціального розшарування та суспільної структуризації, посилення антиамериканських настроїв та зростання впливу наркоторгівлі на всі сфери суспільного життя, Латинська Америка займає все важливіше місце у світових геополітичних процесах, зміцнюючи відносини з такими потужними міжнародними акторами, як Китай, ЄС.

Головним завданням ЛА на найближчі десятиріччя стає пошук і здійснення таких варіантів розвитку, які б відповідали місцевим умовам і дозволили країнам регіону поєднати оновлення економіки з інтересами більшості суспільства, з вирішенням найбільш насущних соціальних і політичних проблем, поєднати

інтеграцію у світове співтовариство із збереженням власної самобутності та своїх цивілізаційних основ.

Висновки до розділу 2

Проведений огляд та аналіз динаміки основних показників економіки нових індустріальних країн Латинської Америки дозволив встановити, що вони мали характер «залежного розвитку» або «периферійного капіталізму», який забезпечує лише нетривалий період швидкого зростання, що далі супроводжується затяжним застоєм та загостренням кризових явищ. Це спричинено недостатнім індустріальним розвитком та примітивізацією економіки та нарощуванням сировинного експорту. Як наслідок, ці країни в умовах глобального капіталізму підпадають під відносини підпорядкування розвинутих країнам, що проявляється у зведенні їх національного виробництва до кількох експортних галузей, переважно пристосованих до потреб провідних економічних країн, а також у трансформації соціальної структури суспільства, формуючи компрадорську буржуазію та ринок дешевої робочої сили.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

3.1. Проблеми та фактори збільшення рівня конкурентоспроможності на світовому ринку

Проведений в попередньому розділі аналіз економічного розвитку країн Латинської Америки показав, що незважаючи на наявність значної кількості природних ресурсів, корисних копалин, розвинуте сільське господарство та зовнішню торгівлю, економічне становище країн Латинської Америки станом на 2023 р. залишає бажати кращого. З'явилися проблеми, які були безпосередньо пов'язані з обслуговуванням зовнішнього боргу, спостерігається відтік капіталу, при цьому умови торгівлі на світовому ринку склалися не на користь традиційного латиноамериканського експорту. Країни Латинської Америки зіткнулися з гіперінфляцією: за рік ціни збільшилися у 1175 разів у Болівії, у 1020 разів у Нікарагуа, у 340 разів у Перу. Це сприяло тому, що практично всі державні програми, особливо в соціальній сфері, в регіоні згортали. Регіональна інтеграція не набувала належного розвитку. Програми стабілізації, рекомендовані МВФ, не приносили належного результату.

Щоб вибратися зі структурної кризи, практично всі латиноамериканські країни пішли за курсом неоліберальних перетворень, які відповідали Вашингтонському консенсусу. Саме на вашингтонському консенсусі Латинської Америки було запропоновано наслідувати приклад неоліберальної політики США за допомогою вжиття універсальних заходів для економічного розвитку країн. Таку політику реформування для регіону активно підтримували провідні країни, а також міжнародні організації, у тому числі Світовий банк та Міжнародний валютний фонд [26].

Неоліберальні перетворення спричинили те, що у 1990-2000 рр. регіон зміг наростити ВВП до 5,2%. Приватизація дала можливість отримувати деякі фінансові

ресурси для погашення зовнішнього боргу, які позитивно впливали на зростання конкуренції на ринку. Крім того, зазначалося зниження до прийняттого рівня інфляції, встановлено певний відносний порядок у державних фінансах, а також у кредитній та банківській сферах. Окрім іншого, перетворення сприяли збільшенню експорту традиційної продукції.

Усі перелічені вище перетворення дозволили посилитися інтеграційним процесам у регіоні. Зокрема, 1991 р. Аргентина, Бразилія, Парагвай та Уругвай створили МЕРКОСУР – загальний ринок країн Південного конуса [15].

Справедливо помітити, що з ходом часу економічне зростання почало сповільнюватися, а в деяких країнах Латинської Америки взагалі настали економічні кризи. Приріст ВВП регіону у 1999-2003 роках тримався здебільшого ближче до нульової позначки. Знову країни відчули вразливість і залежність від зовнішньої кон'юнктури. Активно знижувалася частка обробної промисловості ВВП.

До того ж варто відзначити, що неоліберальні реформи стали причиною загострення соціально-економічних проблем. Спостерігалось зростання безробіття, яке за всіма оцінками становило не менше 10% у 1989 р. і вже 15% до кінця 1990-х рр. США. Також різко скоротилася реальна заробітна плата, зокрема стали збільшуватися масштаби тіньової економіки. У 1990-1999 рр. близько 70% латиноамериканського населення здійснювало свою трудову діяльність у неформальному секторі з нестабільним заробітком, не маючи жодних соціальних гарантій. Крім того, зросло виробництво наркотичних засобів та наркотрафік у Колумбії, Болівії, Перу та Мексиці [27].

Неоліберальна політика спричинила підвищення рівня бідності в країнах Латинської Америки. До речі, близько 25% населення Болівії до кінця ХХ ст. знаходилося за межею бідності. Зростаюча поляризація розподілу доходів збільшувала невдоволення серед населення. Так, на початку ХХІ ст. індекс Джині став досягати рекордних значень Латинської Америки.

Негативні наслідки політики неолібералізму в латиноамериканському регіоні призвели до того, що деякі країни були змушені обирати новий політичний та економічний курс, який згодом отримав назву «лівого повороту». Серед них такі

країни, як Аргентина, Бразилія, Венесуела, Еквадор, Болівія та деякі інші. У цих країнах не революційним шляхом до влади прийшли лідери партій лівого спрямування. Їхня основна відмінність від «старих лівих» партій була в тому, що вони не намагалися захопити владу в країнах регіону силою і радикально змінити владу суспільства, «нові ліві» вибудовували свою політику на основі демократичних принципів, без переходу до планової економіки.

Важливо відзначити, що найбільш характерними рисами лівих режимів у Латинській Америці була соціальна справедливість і, у зв'язку з цим, посилення ролі держави в економіці. Крім іншого, варто сказати, що в цих режимах переважали ідеї антиглобалізму та прагнення скоротити залежність економіки від світової кон'юнктури через посилення процесів регіоналізації. Ліві лідери акцентували увагу на історичному взаємозв'язку культур і народів латиноамериканських країн, важливе місце посідає питання покращення рівня життя індіанського населення.

Примітно, що ліві режими Латинської Америки немає однорідної структури. Зазвичай виділяють дві групи: лівоорієнтовані, до них належать Бразилія, Аргентина та Уругвай, і радикальні – Венесуела, Болівія, Еквадор та Нікарагуа. При цьому уряд Бразилії сприяв створенню механізмів стимулювання інвестиційного процесу, зокрема забезпечив доступ до кредитних ресурсів за допомогою банків розвитку, здійснював фінансову підтримку в стратегічно важливих та наукомістких сферах економічного життя, а також скорочував податкове навантаження і не підтримував експортне виробництво. Така політика, яку проводить влада Бразилії, дозволила їй стати однією з провідних країн у регіоні та серйозно покращити свої позиції на світовій арені. До речі, це переважно заслуга самої країни, яка активно залучена в роботу самітів БРІКС.

Водночас, у Венесуелі відбувається націоналізація більшості ключових галузей економіки, спостерігається серйозне втручання держави в економіку країни, а також регулюються ціни на внутрішньому ринку. Зрештою Уго Чавес проголосив будівництво соціалізму ХХІ ст., основними рисами якого, на його думку, мають стати поєднання ринкових механізмів та посилення ролі держави [17].

Наслідками соціальної політики в латиноамериканських країнах «лівого повороту» стали зниження безробіття, нерівності та рівня безробіття у багатьох країнах. Водночас у деяких країнах збільшився індекс сприйняття корупції, а темпи приросту ВВП, як і раніше, наближаються до нуля

Для торгівлі в Латинській Америці характерний негативний баланс: у 2023 р. експорт налічував 1116 млн. дол., а імпорт – 1163 млн. дол. Серед основних експортних товарів латиноамериканських країн – сільськогосподарська продукція, нафта, метали та деяка промислова продукція. Імпорт країн латиноамериканського регіону складається в основному з різноманітних промислових та споживчих товарів.

Південна та Центральна Америка є регіонами, де активно розвинута текстильна та інші види промисловості. Але важливо відзначити, що в останні роки виробництво текстилю та одягу в латиноамериканському регіоні скоротилося за допомогою зростаючої конкуренції з боку азіатських країн, звичайно, основним конкурентом є Китай [41].

Машинобудівна галузь у Латинській Америці практично не конкурентоспроможна. Варто зазначити, що електроніка та електротехніка розвивається в Мексиці та Бразилії, проте це відбувається лише за рахунок присутності у цих країнах іноземних транснаціональних корпорацій. Крім усього іншого, справедливо зауважити, що Мексика, завдяки своєму членству в Північноамериканській зоні вільної торгівлі (НАФТА) та безмитному доступу на ринок США, розміщує на своїх територіях безліч складальних виробництв зарубіжних ТНК. У зв'язку з цим в автомобілебудуванні Латинської Америки представлені переважно лише іноземні концерни. В галузі авіабудування лише Бразилія змогла досягти деяких результатів: компанія Embraer є провідним виробником літаків у Латинській Америці, а також входить до списку п'яти світових виробників регіональних лайнерів.

Членство Мексики в НАФТА є одним із ключових факторів, який визначив спрямованість внутрішньої та зовнішньої політики країни та особливості її участі у системі світогосподарських зв'язків. Створення сприятливих умов безперешкодного доступу зарубіжних компаній на мексиканський ринок, і навіть розширення доступу

ринку США вплинули в розвитку машинобудування, енергетики і електротехніки [40].

Примітно, що зараз Мексика є одним з лідерів за обсягом експорту телевізорів, комп'ютерів, мобільних телефонів. Близько 85% цих товарів вирушає до США. Таким чином, можна говорити про те, що Мексика є однією з найрозвиненіших країн Латинської Америки з диверсифікованою структурою економіки та високим експортним потенціалом. За даними за 2013 р. Мексика за обсягом експорту випередила Бразилію майже в півтора рази.

Водночас зростає розрив за рівнем технічного оснащення та продуктивності праці між експортно-орієнтованими секторами економіки та галузями, в яких продукція йде для внутрішнього споживача. Підприємства складального типу, які відіграють важливу роль у просуванні експорту, буквально стали частиною глобальних виробничих ланцюжків, зайнявши при цьому нішу з мінімальним рівнем створюваної на місці додаткової вартості. У цьому можна говорити, що Мексика змогла отримати деякі вигоди від експортно-орієнтованої економіки – з одного боку, а з іншого – цілком у цьому питанні залежить від іноземних транснаціональних корпорацій, кон'юнктури на зовнішніх ринках, яка не дає можливості розвивати власне національну економіку, про що свідчить масова еміграція робочої сили [22].

Необхідно звернути увагу в даному контексті на те, що сфера послуг у країнах латиноамериканського регіону активно розвивається, при цьому найважливіше значення вона має у невеликих країнах на кшталт Ямайки та Багамських островів. Насамперед слід говорити про фінансові послуги за рахунок діяльності офшорних територій, а також про туристичні, транспортні та телекомунікаційні послуги. З одного погляду можна говорити про деяку схожість у торгівлі держав регіону, з другого – існують явні відмінності у спеціалізації країн світових ринках [33].

Основні торгові партнери латиноамериканських країн США, ЄС, Китай. Особливе місце у цьому списку займає КНР, оскільки протягом 2013-2023 рр. торгівля між регіонами зросла.

Частка внутрішньо-регіональної торгівлі становить 20%. При цьому, якщо розглядати Центральну та Південну Америку без Мексики, то торгівля всередині

регіону становить близько 27%. У цьому контексті слід звернути особливу увагу на те, що практично всі латиноамериканські країни беруть участь у тому чи іншому регіональному інтеграційному угрупованні. Так, інтеграційним блоком, що найбільш активно розвивається, прийнято вважати МЕРКОСУР. Разом з ЦАОР та Андським співтовариством, МЕРКОСУР є незавершеним митним союзом. Його незавершеність полягає в тому, що єдиний зовнішній тариф поширюється не на всі товари та єдиної митної території для третіх країн не існує.

Панама, Мексика та Чилі зробили свій вибір у бік іншої стратегії залучення до інтеграційних процесів. У зв'язку з цим необхідно говорити про те, що ці країни на сьогоднішній день лідирують за кількістю укладених двосторонніх угод про створення зон вільної торгівлі. Ці документи дозволяють деякою мірою полегшити доступ експортерів з Латинської Америки до ринків розвинених країн і країн, а також дають можливість вийти на ринки США, що приваблює багато іноземних компаній з метою будівництва своїх представництв у латиноамериканському регіоні.

На сьогоднішній день можна говорити про те, що частка інвестицій у регіоні серйозно перевищує частку портфельних та інших інвестицій, крім того, спостерігається позитивна тенденція збільшення вже наявного рівня інвестування. Це свідчить про те, що політика, яка проводиться країнами із залучення прямих іноземних інвестицій, має правильний напрямок, а нерозвиненість фондового ринку в країнах регіону сприяє збільшенню обсягів. Ключовими інвесторами для Латинської Америки є країни Європейського Союзу та США. Така динаміка з одного боку сприяє розвитку ключових галузей економіки, з іншого спричиняє проблему посилення залежності від країн-інвесторів. Особливо це стосується проникнення в рентні галузі, які стосуються використання природних ресурсів [36].

Серед позитивних наслідків інвестування варто виділити активну участь у процесі індустріалізації найбільш динамічних галузей промисловості, а також експортної торгівлі. Використання регіональної інтеграції для отримання доступу до нових ринків. Вкладення фінансів та інтелектуального капіталу у високотехнологічні галузі перших поколінь для отримання доступу до їх регулювання.

Сфера послуг у регіоні також є досить привабливою, поряд з видобувною та обробною промисловістю. Частка інвестицій у сферу послуг за деякими оцінками становить близько 40%. До того ж не варто забувати про розвиток послуг аутсорсингу в країнах Центральної Америки та Карибського басейну.

Відтік інвестицій з регіону у 2023 р. був у 2,5 рази меншим, ніж його приплив – це досить позитивна тенденція. Таким чином, можна говорити, що країни Латинської Америки практично всі є нето-імпортерами капіталу. Крім того, в останні роки спостерігається феномен розвитку латиноамериканських ТНК та зростання їхньої значущості в системі світогосподарських зв'язків. Найбільшими латиноамериканськими транснаціональними корпораціями є такі: Cemex і America Movil (Мексика), Vale і Petrobras (Бразилія), Petroleos de Venezuela (Венесуела), Cencosud (Чилі) та ін.

Посилення інвестиційного співробітництва поруч із процесами глобалізації межі ХХ—ХХІ ст. спровокували зростання міграційних потоків із регіону та всередині його. За даними за 2022 р. кордон США та Мексики перетнули найбільше кількість мігрантів – 11,9 млн. чол. окрім жителів Мексики в США намагаються потрапити з Центральної Америки та країн Карибського басейну. За деякими оцінками близько 60% населення Гренади та Сент-Кітса та Невісу є емігрантами. У цьому США припадає близько 75% латиноамериканської міграції. При цьому лише 10% мігрантів з Латинської Америки вирушають до Європи, переважно до Іспанії [37].

Загалом можна виокремити такі найважливіші тенденції розвитку країн латиноамериканського регіону на сучасному етапі еволюції системи міжнародних відносин.

- полівіння політичного спектру країн Латинської Америки.
- поглиблення соціального розшарування та суспільної структуризації, у тому числі і під впливом світової фінансово-економічної кризи.
- посилення антиамериканських настроїв.
- зростання ролі енергетичного чинника.
- зростання впливу наркоторгівлі на всі сфери суспільного життя.

– зміцнення відносин з новими потужними міжнародними акторами (росія, Китай, ЄС).

– Латинська Америка займає все важливіше місце у світових геополітичних процесах.

Таким чином, проведені дослідження проблем економік країн Латинської Америки дозволило зробити висновок про тенденції «залежного розвитку» та «периферійного капіталізму», що забезпечує швидке зростання тільки протягом нетривалого періоду, який в подальшому супроводжується затяжним періодом економічного застою та поглибленням кризових явищ. Економічні проблеми країни ЛА спричинені недостатністю індустріального розвитку та примітивізацією економіки з орієнтацією на сировинний експорт. Внаслідок цього ЛА в умовах глобалізації капіталістичних відносин потрапляють в підпорядкування до розвинутих країн, що виражається у звуженні національного виробництва до небагатьох експортних галузей, які переважно пристосовані до потреб провідних економічних країн, а також у трансформації соціальної структури суспільства з формуванням компрадорської буржуазії та ринку дешевої робочої сили.

3.2. Перспективи та шляхи вдосконалення економічного розвитку країн Латинської Америки

До початку пандемії коронавірусу країни Латинської Америки в економічному плані підійшли з вантажем проблем, що відчутно гальмували розвиток регіону. Якщо у період 2000–2013 років регіональний ВВП збільшувався в середньому за рік на 2%, то у 2014–2021 роках цей показник знизився до 0.6%. По суті, латиноамериканська економіка в кількісному відношенні «тупцювала на місці». В основі цього негативного явища лежали наступні структурні фактори порядку: в цілому несприятливий діловий клімат, відчутна нестача виробничих інвестицій, повільне зростання продуктивності праці, низький рівень розвитку інфраструктури, що зберігаються прогалини у системі освіти [18]. Також до наведеного вище переліку

проблем варто додати притаманний більшості країн регіону один із найвищих у світі показників матеріальної нерівності, що є однією з причин латиноамериканської кризи [2].

При цьому слід звернути і на ті позитивні тренди, які сформувалися у надрах економіки ЛА і з подвоєною силою проявилися в період пандемії COVID-19. Ці роки були відзначені, з одного боку, безпрецедентним скороченням розміру регіонального ВВП (2020 р. – на 7.0% на фоні загальносвітового показника в 3.1%), а з іншого – прискорилися трансформаційні процеси розвитку, зросли шанси для технологічного прориву та проведення цифрової модернізації. Іншими словами, проявились фактори, що змінюють якість економічного зростання країн Латинської Америки та формують новий регіональний порядок денний.

Модернізація економічних структур та інститутів, проведення глибоких системних реформ були і залишаються кардинальним завданням, яка стоїть перед латиноамериканськими країнами. В минулому спроби структурної модернізації робилися в регіоні неодноразово, у ряді випадків (наприклад, в аграрному секторі) приносили відчутні позитивні результати, часом прискорювали динаміку економічного зростання, сприяли виникненню передових галузей господарства. Однак часто реформи не доводилися до логічного кінця через те, що чергова зміна політичної влади (нерідко внаслідок державних переворотів) спричиняла ревізію макроекономічної політики та торпедувала розпочаті перетворення. Такі радикальні перегляди економічної стратегії спостерігалися в Аргентині, Бразилії, Венесуелі, Мексиці, Перу, Чилі та інших країнах, де залежність національних інституцій розвитку від внутрішньополітичної кон'юнктури могла поставити хрест на вже запуснені модернізаційні проекти [4].

Помітні зрушення відбулися наприкінці другого та на початку третього десятиліть XXI ст. у латиноамериканському суспільстві накопичилося невдоволення від відсутності реформ та відсутність прогресу, виник необхідний для запуску процесу модернізації людський капітал, головне – збільшилася кількість підготовлених технічних фахівців та бізнесменів, які інноваційно мислять і здатні стати локомотивом процесу змін. Саме серед нових професіоналів сформувалося

переконання, що технологічна модернізація розчистить економічне поле та відкриє шлях до вирішення численних конкретних проблем, що гальмують суспільний розвиток держав ЛА [5].

У ситуації, що склалася, і з урахуванням глобальних трендів пріоритетного значення набула цифровізація підприємств тих секторів латиноамериканської економіки, які мають стати потенціалом її прогресивного реформування на траєкторії модернізації.

Можна констатувати, що старт цифрової трансформації економік провідних латиноамериканських країн став фактом, що відбувся в середині 2010-х років, коли в ЛА з'явилися і отримали поширення перші цифрові екосистеми комплексних бізнес-проектів, що поєднують значну кількість інформаційних сервісів з принципу «виграш-виграш» («win-win») [6]. Потім пандемія коронавірусу надала цьому процесу додаткове прискорення, у певному сенсі стала двигуном інноваційного розвитку.

Звичайно, не слід переоцінювати наявні на сьогоднішній день досягнення ЛА на шляху цифровізації. Відповідно до класифікації, складеної експертами компанії Huawei Technologies у 2020 р. за підсумками аналізу ситуації в 79 державах, жодна з країн регіону не входила до числа так званих Frontrunners – «лідерів цифровізації», Аргентина, Бразилія, Колумбія, Мексика, Перу та Чилі фігурували серед Adopters – «послідовників», тоді як Болівія, Венесуела, Парагвай та Еквадор були віднесені до категорії Starters – «новачків» цифрової економіки [8].

Таким чином, Латинська Америка вступила в еру нової цифрової нормальності (New Digital Normal), почала здійснювати транзит від фізичного до цифрового формату організації виробничих процесів. Це торкнулося всіх основних галузей економіки, включаючи визначальну з погляду завдань модернізації обробну промисловість, і матеріалізувалося у широкому впровадженні у виробничі сектори цифрових технологій та інструментів. До цього слід додати перехід на цифру фінансових та інших соціально значимих послуг, а також підключення до Інтернету по широкосмугових каналах зв'язку не тільки численних підприємств, а й кількості домогосподарств, що постійно зростає. Невипадково учасники

Латиноамериканського конгресу цифрової трансформації (Мехіко, жовтень 2021 р.) стверджували, що посткризове відновлення країн регіону нерозривно пов'язане з форсованою цифровізацією економіки, і насамперед індустріального сектора [9].

На нашу думку, не варто розглядати цифровізацію як панацею від усіх економічних бід ЛА та спосіб вирішити такі застарілі проблеми латиноамериканської обробної промисловості (і економіки загалом), як хронічне недофінансування більшості галузей, недостатньо раціональне використання ресурсів та виробничих потужностей, порівняно низька продуктивність праці. Цифрова трансформація критично необхідна, але вона має стати одним із напрямів комплексної модернізації промисловості та супроводжуватися впровадженням передових інноваційно-технологічних, управлінських та фінансових інструментів, а також проведенням інституційних та структурних перетворень.

Важливе значення має також оптимізація зовнішньоекономічних зв'язків латиноамериканського бізнесу. Тільки в цьому випадку досягнення цифрової зрілості принесе очікуваний позитивний ефект.

Сьогодні Латинська Америка має такого роду приклади. Зокрема багато в чому по-новому будує свій бізнес провідна авіабудівна компанія Бразилії (і загалом ЛКА) Embraer. Відбивши спроби поглинання з боку американської корпорації Boeing, керівництво Embraer у жовтні–листопаді 2021 р. оприлюднило проекти, над якими фахівці фірми в обстановці секретності працювали протягом двох років. Йдеться про плани виробництва повітряних таксі – невеликих електролітаків вертикального зльоту та посадки, відомих як eVTOL (electric vertical takeoff and landing). Їхнє широке застосування, вважають експерти, може змінити вигляд міст та стиль життя городян. Крім того, Embraer розраховує просунути на місцевий, регіональний та світовий ринки «екологічно чисті» авіалайнери, що літають на водневому паливі, на 19–35 пасажирів, які покликані заповнити наявну нішу між літаками на 50 посадочних місць та повітряними таксі [10].

Безумовно, реалізація намічених Embraer (і багато інших латиноамериканських промислових підприємств) планів залежить передусім від технологічного переозброєння галузі, комплексної інноватизації виробництва. Вирішення цього

завдання менеджмент компанії бачить у двох вимірах: нарощуванні власних зусиль та поглибленні міжнародної кооперації. З цією метою у жовтні 2021 р. Embraer підписала угоду про співпрацю у сфері високих технологій із голландськими фірмами Fokker Techniek та Fokker Services. Один із пріоритетних напрямів взаємодії – спільна розробка ефективних двигунів, що працюють на водневому паливі [11].

Ядром латиноамериканської економіки, її найважливішим компонентом є енергетична галузь, що забезпечує умови функціонування інших господарських секторів. З погляду проблематики модернізації перед енергетикою країн ЛА стоять непрості завдання, пов'язані як із збільшенням виробничих потужностей, здатних задовольняти потреби підприємств та домогосподарств, так і з необхідністю все більше переходити на альтернативні, відновлювані джерела енергії (ВДЕ). Неважко помітити, що одночасне досягнення вказаних цілей має внутрішньо суперечливий характер, оскільки в умовах енергопереходу та вимушеної відмови від частини традиційних енергоносіїв вкрай складно збільшувати виробництво енергії. Латиноамериканські держави (кожна по-своєму) намагаються вирішити цю квадратуру кола.

Завдання зниження вуглецевого сліду в енергетиці та форсування переходу на ВДЕ поставлене у Чилі. Ця країна, мабуть, буде піонером у регіоні з виробництва «зеленого водню» для внутрішнього споживання та просування на зовнішні ринки. Пілотний проект цього перспективного виду палива було запущено у Чилі у серпні 2021 р. за допомогою фотовольтаїки – методу перетворення сонячної енергії на електрику. Як заявив президент країни Себастьян Піньєра, «Чилі має гігантський потенціал, щоб перетворитися у світового лідера виробництва «зеленого» водню завдяки високій ефективності та низьким цінам. Наша мета – виробляти «зелений» водень за ціною 1.5 дол. за кілограм, що дозволить експортувати це паливо на 30 млрд дол. на рік» [12]. У цьому зв'язку зауважимо, що названий показник удвічі перевищує вартість основного експортного товару Чилі – міді.

Плани щодо розвитку ВДЕ та освоєння виробництва «зеленого» водню виношують також інші Латиноамериканські країни: Бразилія, Колумбія, Мексика, Перу. Наприклад, одна з найбільших у регіоні бразильська промислова група

Votorantim та канадська інвестиційна компанія CPP Investments створили спільне підприємство з метою диверсифікувати енергетичну матрицю Бразилії за рахунок пріоритетного розвитку альтернативних джерел енергії [13].

У гонку за іноземними інвестиціями для фінансування проектів, пов'язаних із «зеленим» воднем, а також видобуванням енергетичної сировини та нарощування виробництва копалин та відновлюваних енергоносіїв, включилася Аргентина. Під час 26-ї Конференції ООН щодо зміни клімату у Глазго (31 жовтня – 12 листопада 2021 р.) аргентинський міністр закордонних справ Сантьяго Каф'єро та представник австралійської компанії Fortescue Future Industries Агустін Пічот зробили заяву про плани цієї фірми вкласти близько 8 млрд дол. у виробництво «зеленого» водню в аргентинській провінції Ріо-Негро. За оцінкою фахівців, реалізація такого масштабного проекту (до 2030 року виробництво палива має скласти 2.2 млн т на рік) закладе міцну основу нової й технологічної промислової галузі, стане кроком уперед у справі модернізації економіки Аргентини [14].

Серед пріоритетних макроекономічних завдань аргентинської держави – залучення міжнародних інвесторів до максимально повного використання величезних ресурсів відкритого у 2011 р. мегародовища неконвенційних вуглеводнів «Vaca Muerta» («Дохла корова») [15]. До цього проекту аргентинській владі вдалося підключити низку великих інвестиційних фондів та провідні світові енергетичні компанії, включаючи Exxon Mobil, Chevron, Shell, Total, Petronas, Wintershall та Schlumberger. Завдяки зробленим капіталовкладенням видобуток вуглеводнів на “Vaca Muerta” значно зріс, склавши у вересні 2021 р. нафти – 175 тис. бар на добу, або близько 34% загальнонаціонального виробництва нафти, а сланцевого газу – 68 млн м³ на добу (понад половину сукупного видобутку в Аргентині) [16].

Перспективи збільшення видобутку газу на аргентинських родовищах викликали інтерес бразильського бізнесу, який висловив готовність імпортувати «блакитне паливо» із сусідньої країни. З цією метою до кінця 2025 р. планується побудувати аргентино-бразильський газопровід, який посол Аргентини у Бразилії Даніель Сціолі назвав «найважливішим в історії двох держав бінаціональним проектом» [17].

Таким чином, стратегічна лінія держав ЛА в енергетичній сфері проглядається досить чітко. Це насамперед прагнення вписатися в кліматичний (низьковуглецевий) тренд на користь досягнення вуглецевої нейтральності своїх економік, використовуючи, зокрема, сприятливі природні умови, що є в регіоні для виробництва «зеленого» водню та залучаючи значні іноземні інвестиції. Разом з тим ділові та політичні кола в Латинській Америці усвідомлюють, що у випадку з енергетикою вони мають справу з так званою складною системою, базові принципи роботи з якою – розважливість, обачність та тверезий облік можливостей та ризиків. Звідси зберігається увага до продуктивного використання традиційних джерел енергії, насамперед конвенційних і сланцевих вуглеводнів. Тим самим енергоперехід у Латинській Америці постає багатовекторним та тривалим за часом процесом.

Перехід на цифру, технологічне оновлення та інтенсивне застосування нових бізнес-методик чітко проглядаються у гірничодобувній галузі, що має першорядне значення для Чилі, Болівії та Перу, а також відіграє помітну роль в економіках Аргентини, Бразилії, Колумбії, Мексики та інших країн.

Магістральне завдання латиноамериканських держав сьогодні – декарбонізація видобувного сектора економіки за допомогою зростаючого використання «зеленого» водню та найбільш передових технологій вилучення та переробки сировини, що на горизонті 2030 р. має зробити країни регіону, насамперед Чилі, найбільш конкурентоспроможними на глобальному рівні у майнінговій галузі [18].

В останні роки в контексті чергового сировинного ралі – підвищення попиту та цін на природні ресурси – супер затребуваними товарами на міжнародних ринках стали мідь та літій, що підтримує бичачий тренд світових котирувань на вказані види сировини. Наприклад, з початку 2016 року до кінця 2021 р. ціна за тонну міді зросла з 4.5 до 9.5 тис. дол., а вартість літію лише протягом 2022-2023 рр. збільшилася на 320% [19].

Глобальна макроекономічна цінність цих металів незмірно зростає у міру розгортання нинішньої технологічної революції та декарбонізації світової економіки. Мідь і літій (через попит, що швидко збільшується сторони інноваційних виробництв їх називають «ною нафтою» і «білим золотом») широко використовуються в

електроніці та виробництві електромобілів, що йдуть на зміну машинам з двигунами внутрішнього згорання. Випуск зарядних пристроїв для мобільних гаджетів та літій-іонних батарей для нових транспортних засобів неможливий без міді та літію. Так само без використання цих металів, що постійно зростає, не вдасться замінити вуглеводні «зеленими» енергоносіями. В результаті, як зазначено у дослідженні експертів Міжнародного валютного фонду, високі ціни на мідь і літій можуть уповільнити світовий енергоперехід, що почався [20].

У цьому більш зрозумілий підвищений інтерес транснаціонального бізнесу до економічного освоєння так званого літійового трикутника: сусідніх районів Аргентини, Болівії та Чилі з величезними запасами цього металу – 50 млн т, або понад 58% світових резервів, за даними Геологічної служби США. Комплексна розробка родовищ «літійового трикутника» може перетворити цей район Південної Америки в глобальний хаб виробництва та постачання літію за кордон. Крім того, значні запаси літію мають Мексика (1.7 млн т), Перу (880 тис. т) та Бразилія (470 тис. т) [21].

Таким чином, у країн Латинської Америки є стратегічна можливість «задавати тон» на глобальному літійовому ринку. У сучасних умовах про потенціал сировинного розвитку держав ЛА на новій технологічній основі переконливо свідчать заявлені останнім часом безпрецедентно великі інвестиції у розробку родовищ природних ресурсів регіону. Наприклад, за оцінкою чилійського уряду, у період до 2030р. місцеві та закордонні капіталовкладення у гірничодобувний сектор національної економіки сумарно складуть близько 69 млрд дол. Йдеться про 51 бізнес-проект з видобутку та переробки міді, літію, золота, залізняку і різних промислових мінералів [22].

В Аргентині тільки в період з початку 2022 по листопад 2023 р. було запущено (або офіційно схвалені) інвестиційні програми вартістю 8.8 млрд дол., з яких найбільшим з'явився проект канадської, що оцінюється в 4.2 млрд дол. промислової групи Lundin Mining Corp. з розробки покладів міді, золота та срібла. Згідно бізнес-плану, представленому керівництвом корпорації президенту Аргентини Альберто Фернандесу, родовища, що розробляються Lundin, будуть освоєні у 2026 р. та протягом двох десятиліть будуть забезпечувати експортні постачання на 1.7 млрд дол. на рік. Це означає, що Аргентина (з урахуванням реалізації проектів інших

підприємств) у доступній для огляду перспективі увійде до числа провідних світових експортерів міді [23].

Ще одна канадська група Lithium Americas (її головний акціонер - гірничодобувна компанія Ganfeng Lithium зі штаб-квартирою в КНР) у гострій конкурентній боротьбі з китайською корпорацією CATL перемогла на торгах із придбання за 317 млн дол. активів аргентинської фірми Millennial Lithium Corp. На цій основі Lithium Americas планує створити потужності з випуску протягом 40 років карбонату літію, що має широке застосування в металургії, скляній промисловості, сільському господарстві, а також виробництві літій-іонних батарей. Варто зауважити, що нові активи серйозно зміцнять позиції Lithium Americas, що вже має в своєму розпорядженні літійовим підприємством в Аргентині [24].

«Літійова лихоманка» охопила і великий європейський бізнес, що пов'язано насамперед із прагненням автомобільних гігантів Старого Світу стати світовими лідерами у виробництві електромобілів, використовуючи ресурсний потенціал Латинської Америки. При цьому компанії країн Євросоюзу діють різними методами. Наприклад, французька гірничодобувна група Eramet оголосила про намір вкласти 375 млн. дол. у будівництво літійового заводу в аргентинській провінції Сальта - одному з районів «літійового трикутника» [25].

У свою чергу, автомобільна група BMW пішла іншим шляхом і уклала контракт з американською фірмою Livent на постачання аргентинського літію на суму 334 млн. доларів. Початок виконання цього контракту (з 2022 р.) зробить Аргентину другим за значенням постачальником літію заводи німецької корпорації після Австралії. Причому, за заявами німецької сторони, Більшість вироблених BMW електромобілів буде реалізовуватися в країнах ЛКА, де вже на початку третього десятиліття XXI ст. продавалося 10% гібридних та електричних машин, що випускаються цією компанією [26].

Звичайно, для Латинської Америки надзвичайно важливими є багатомільярдні інвестиції. у гірничодобувну галузь, що обіцяють підйом та поступальний розвиток цього традиційно значущого сектора. Але з погляду ключових завдань модернізації набагато вагомніше, з погляду, такі дві важливі обставини.

По-перше, пов'язаність видобувних виробництв, що формується, в країнах ЛКА з новітніми тенденціями у розвитку високотехнологічних галузей глобального господарства. На практиці світовий енергоперехід, який останнім часом став справжньою ідеєю фіхе більшості розвинених держав, певною мірою забезпечується сировинними ресурсами латиноамериканського регіону, без яких є низьковуглецеві перспективи людства виглядають складнішими і не такими близькими.

По-друге, для економічного майбутнього Латинської Америки важливе значення матиме модернізація на цифровій основі та технологічне переозброєння видобувних галузей. Слід зазначити, що створення нових та трансформація вже функціонуючих підприємств гірничорудного сектора відбувається у мейнстрімі сучасних вимог – з використанням автоматизації, штучного інтелекту, машинного навчання та великих даних [27, с. 8]. Завдяки цьому видобувні підприємства скорочують вуглецевий слід, раціоналізують роботу на окремих етапах виробництва та збуту – видобутку та транспортування сировини, плавки металу, передачі готової продукції замовнику.

Нові бізнес-рішення дозволяють підтримувати оптимальний виробничий ритм, можливість знизити негативний вплив людського фактора та звести до мінімуму кількість нещасних випадків, зрештою – скоротити оперативні витрати та збільшити норму прибутку [28].

У 2021 р. світовий ринок буквально захлеснув зростання біржових котирувань на продукти харчування, що стало одним із головних факторів сплеску інфляції навіть у тих країнах (США, Західна Європа), які, начебто, давно викреслили це руйнівне явище зі списку актуальних макроекономічні проблеми.

За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), з травня 2020 року по травень 2021 р. світові ціни на продовольство в середньому зросли на 40%, що стало рекордним показником за довгі роки. При цьому по ряду товарних позицій зростання котирувань набуло безпрецедентного характеру. Зокрема, ціни на цукор збільшилися на 58%, а на олії – на 126% [29, р. 237].

Відомо, що на світовому сільськогосподарському ринку диктують моду дві культури – кукурудза та соя, динаміка цін на які багато в чому визначає коливання

котирувань інших видів продовольство. Складається враження, що підтверджує дослідження ФАО, що нинішній підвищений попит на ці культури, а також на цукор не в останню чергу пов'язаний з тим обставиною, що вони можуть використовуватись не тільки як продукти харчування, але і як сировина для альтернативного енергоносія – біопалива. Таким чином, стратегія «зеленого» енергопереходу, що включає нарощування випуску біодизеля на основі, наприклад, соєвої олії, потужно "штовхає" вгору споживання окремих видів аграрної продукції і тим самим створює дисбаланс попиту та пропозиції [30].

Відзначений глобальний тренд має для країн Латинської Америки важливе значення, оскільки однією з традиційних опор латиноамериканської економіки є агропромисловий комплекс (АПК) – аграрний сектор та пов'язаний з ним сегмент обробної промисловості, зайнятий переробкою сільськогосподарської сировини у готову продукцію. Фундаментальну роль підприємства АПК грають у більшості держав регіону: Аргентині, Бразилії, Колумбії, Мексиці, Парагваї, Перу, Чилі, Уругваї, майже у всіх карибських та центральноамериканських країнах. В Аргентині, наприклад, АПК забезпечує близько 25% ВВП та понад 60% товарного експорту, насамперед за рахунок виробництва та вивезення на міжнародний ринок сільськогосподарських *commodities* – олійних, зернових та бобових культур та продуктів їх переробки. За два десятиліття XXI ст. сумарне про виробництво трьох ключових експортних культур – кукурудзи, сої та пшениці – зросло з 58 млн до 118 млн т, що закріпило Аргентину у першому ряду світових експортерів продуктів харчування [31].

Справжній ривок у виробництві продовольства у XXI ст. зробила Бразилія. Особливість бразильського сільського господарства в тому, що воно є одночасно традиційним та інноваційним. Традиційним, оскільки країна накопичила багаторічний досвід вивезення аграрної продукції на закордонні ринки, а інноваційним – через те, що місцевій бізнес-спільноті (за підтримки держави) вдалося радикально модернізувати національний АПК та безпрецедентно наростити сільськогосподарське виробництво та експорт, стати глобальною продовольчою наддержавою [32, с. 48-54].

Підтвердженням цього є наступні дані. У перші десятиліття поточного століття до традиційних продуктів бразильського експорту (кави, цукрова тростина, цитрусові, апельсиновий сік та ін) додалися нові товари, з якими Бразилія буквально прорвалася на світовий ринок. Мова йдеться в першу чергу про сою – соєві боби та продукти їх переробки (соєва олія, борошно, шрот) тощо. У 2000–2022 роках. виробництво бобів зросло більш ніж у 4 рази - з 35 млн до 144 млн т, а експорт збільшився майже у 8 разів – з 12 млн до 94 млн т. У результаті Бразилія разом із Аргентиною та Парагваєм почала домінувати на ключовому соєвому ринку. Наприклад, на зазначені три американські країни в даний час припадає 61% світового експорту соєвих бобів, понад 65% – соєвої олії і близько 70% – соєвого борошна [33].

Інша нова стратегічна позиція бразильського продовольчого експорту – м'ясна продукція (яловичина, свинина, м'ясо птиці). У 2000-2019 роках. Бразилія майже подвоїла виробництво м'ясної продукції: з 15,4 млн до 28,6 млн т, з яких 7.4 млн т (26%) вартістю 16.3 млрд дол. прямували на ринки 154 країн. В підсумку Бразилія вийшла на друге місце у світі за обсягом експорту м'яса, далеко обійшовши таких традиційних експортерів, як Австралія, Нідерланди, Німеччина, Іспанія, Польща, Нова Зеландія та поступаючись лише США [29, pp. 172, 207-211].

Значне зростання виробництва продовольчих товарів у Бразилії, Аргентині та інших державах ЛА був досягнутий не екстенсивним шляхом, а завдяки застосуванню нових технологій та передових методів ведення аграрного бізнесу, у тому числі розвитку механізації, широкого застосування механічного оранки, пестицидів спрямованої дії, хімічних добрив та генетичних технологій, більш ефективного використання наявних трудових та фінансових ресурсів. Все це дозволяє говорити про зміну аграрного ландшафту, про перехід латиноамериканського сільського господарства на рейки інтенсивного зростання. Доказом змін може бути те, що збільшення обсягів виробництва не супроводжувалося суттєвим розширенням площ, зайнятих сільськогосподарськими угіддями. Більше того, в Аргентині ці площі у 2000–2019 роках. скоротилися з 129 млн до 108 млн га [29].

Набравши інерцію зростання і прагнучи досягти рівня світових цін, підприємства АПК у Латинській Америці націлилися на подальше нарощування

виробництва та просування своїх товарів на глобальний ринок. Зокрема, Бразилія в період до 2031 р. розраховує збільшити експорт цукру на 23%, м'яса птиці – на 29, яловичини – на 31, кукурудзи – на 33, соєвих бобів та свинини – на 34, винограду – на 39, бавовни – на 40% [34]. Завдання розвитку сільського господарства та продовольчого експорту на середньострокову та більш тривалу перспективу поставлено та в інших країнах регіону.

Плануючи черговий історичний ривок аграрного сектору, представники бізнес-спільноти та політичного істеблішменту держав ЛКА вибудовують наступну стратегію зростання, що враховує як глобальні тенденції та виклики, так і економіко-технологічні можливості Латинської Америки. Перше (і головне) – це підтримка технологічної трансформації регіональних АПК у контексті процесу цифровізації глобальної економіки. За оцінками фахівців, цифровізація не лише підвищить продуктивність, а й значною мірою змінить вигляд аграрного сектору ЛА, зокрема, об'єднає його у транскордонний кластер із «зеленою» енергетикою.

Сільське господарство адаптується до жорстких вимог ХХІ ст. Цей процес отримує визнання як цифрова революція аграрного сектора та обіцяє змінити фундаментальні засади агропромислового бізнесу [35].

Друге. На основі цифровізації та новітніх технологій у Латинській Америці відбувається формування системи так званого точного землеробства. До пріоритетних технологій можна віднести: передові інформаційно-комунікаційні інструменти; нові генетично модифіковані культури; робототехніку, включаючи фермерські мікророботи, здатні вирощувати та збирати врожай; безпілотні літальні апарати та різноманітні датчики, що дозволяють у режимі реального часу стежити за вологістю повітря, станом ґрунту в рослинництві та оцінювати поточний стан справ у тваринництві. Завдяки таким технологіям та оперативному аналізу колосального масиву інформації сільгоспвиробники можуть вимагати підвищення продуктивності своїх господарств, знижувати виробничі витрати та мінімізувати ризики [36].

Третє. Різке підвищення ролі латиноамериканських агротехнічних підприємств, здебільшого – високотехнологічних стартапів, виникли у відповідь вимоги цифрової революції сільському господарстві. Як показано у дослідженні Міжамериканського

банку розвитку, саме ці так звані агротех-стартапи (Agrotech Startup), кількість яких у країнах ЛКА безперервно зростає, працюють у різних сегментах та на всіх етапах продовольчого бізнесу («від поля до тарілки»), впроваджують інновації у виробничий процес, забезпечують технологіями компанії АПК, ініціюють створення маркетплейсів (Marketplace) – торгових онлайн-платформ, що пов'язують між собою продавців та покупців [37].

Успішним прикладом агротех-стартапу може служити аргентинська компанія Auravant, яка стала ефективним актором цифрового сільського господарства багато в чому завдяки використанню бізнес-технології SaaS (Software-as-a-service) - хмарного програмного забезпечення, що виключно швидко надає користувачеві готові рішення онлайн. Auravant налічує понад 20 тис. компаній-користувачів у 70 країнах світу, а створена цим агротехстартапом платформа SaaS дозволяє всім учасникам виробничо-збутового продовольчого ланцюжка використовувати цифрові інструменти прийняття зважених бізнес-рішень [38].

Таким чином, в умовах тектонічних зрушень у глобальній економіці концепція і практика латиноамериканської модернізації набули нового змісту і вмістили новий зміст. На сучасному етапі модернізаційна трансформація економік країн ЛА нерозривно пов'язана не лише з інституційними та структурними змінами, але і з активними заходами в інноваційно-технологічній сфері: цифровізацією ключових галузей, декарбонізацією господарської діяльності, просуванням «зеленого» порядку денного та обачною адаптацією енергостратегії до цілей вуглецевій нейтральності, проведенням «цифрою революції» у сільському господарстві, загалом – забезпеченням економічного зростання на основі технологічного переозброєння економіки Тим самим держави регіону розраховують подолати коронакризові втрати та здійснити економічний прорив.

Висновки до розділу 3

Таким чином, перспективами розвитку країн ЛА є зниження залежності від іноземних інвестицій із США, Китаю та європейських країн за рахунок акумулювання

внутрішніх резервів та обмеження «втечі» (відпливу) капіталу; перенаправлення доходів, одержаних від продажу корисних копалин та продовольства, на розвиток перспективних галузей економіки, зокрема в інформаційно-комунікаційний сектор., а також формування державних програм, спрямованих на зниження рівня бідності, соціальної напруги, рівня корупції.

На сучасному етапі модернізаційна трансформація економік країн ЛА нерозривно пов'язана не лише з інституційними та структурними змінами, але і з активними заходами в інноваційно-технологічній сфері: цифровізацією ключових галузей, декарбонізацією господарської діяльності, просуванням «зеленого» порядку денного та обачною адаптацією енергостратегії до цілей вуглецевій нейтральності, проведенням «цифрою революції» у сільському господарстві, загалом – забезпеченням економічного зростання на основі технологічного переозброєння економіки Тим самим держави регіону розраховують подолати коронакризові втрати та здійснити економічний прорив.

ВИСНОВКИ

Таким чином, Латинська Америка – єдиний регіон світу, що розвивається, в даний час та демонструє темпи приросту ВВП нижче середньосвітових. Латиноамериканські країни зазнали максимальних втрат від чергових глобальних потрясінь, у них зросли геоекономічні ризики, практично не залишилося «хороших» і «легких» рішень економічних і соціальних проблем. За всієї важливості зовнішніх факторів, на які, до речі, Латинська Америка майже не може вплинути, вирішальну роль в уповільненні економічного зростання країн регіону відіграли причини внутрішнього порядку. Зокрема, на даний момент в основному витрачені місцеві резерви накачування споживчого попиту та субсидування окремих галузей економіки. Латинська Америка стикається з комплексом внутрішніх проблем, для вирішення яких недостатньо вжиття заходів фінансово-економічного характеру. Необхідними є санація політичного істеблішменту та очищення влади. І в цьому надзвичайна складність ситуації.

У сучасних геоекономічних обставинах передова в технологічному відношенні частина латиноамериканського бізнесу вбачає найбільш перспективні опори зростання в галузях «нової економіки», що є стратегічним вектором адаптації регіону до мінливих внутрішніх та зовнішніх умов і утворює одну з головних рис майбутньої моделі розвитку.

Проведений огляд та аналіз динаміки основних показників економіки нових індустріальних країн Латинської Америки дозволив встановити, що вони мали характер «залежного розвитку» або «периферійного капіталізму», який забезпечує лише нетривалий період швидкого зростання, що далі супроводжується затяжним застоєм та загостренням кризових явищ. Це спричинено недостатнім індустріальним розвитком та примітивізацією економіки та нарощуванням сировинного експорту. Як наслідок, ці країни в умовах глобального капіталізму підпадають під відносини підпорядкування розвинутих країнам, що проявляється у зведенні їх національного виробництва до кількох експортних галузей, переважно пристосованих до потреб

провідних економічних країн, а також у трансформації соціальної структури суспільства, формуючи компрадорську буржуазію та ринок дешевої робочої сили.

Економіка країн Латинської Америки складається з двох основних секторів: сільського господарства та гірничодобувної промисловості. Основними економічними центрами Латинської Америки є Бразилія, Аргентина, Колумбія, Мексика та Чилі. На них припадає 2/3 промислового виробництва Латаму та стільки ж регіонального ВВП. До підгрупи найменш розвинених країн належить Гаїті.

У межах свого регіону латиноамериканські країни створили кілька економічних інтеграційних угруповань, так звані транслатинас. Глобальний ринок Південної Америки включає Аргентину, Бразилію, Парагвай та Уругвай (МЕРКОСУР) та фіксує 45% населення, 50% загального ВВП та 33% обсягу зовнішньої торгівлі Латинської Америки.

Найбільше залучення у взаємну торгівлю МЕРКОСУР має Парагвай, а найменше – Бразилія. Розвиток інтеграційних процесів йде нерівномірно, спостерігаються роки спадів та підйомів. Лідером у розширенні інтеграції є Парагвай, коефіцієнт розширення інтеграції по експорту та імпорту якого досяг у 2022 році найбільшого рівня, 148% та 168% відповідно. Темпи зростання експорту та імпорту товарів України з країнами-членами МЕРКОСУР змінюються нерівномірно, що каже про нестабільні економічні зв'язки між країнами.

Фактором, що об'єднує країни ЛА, є низьке значення ВВП на душу населення (у середньому за сукупністю у 2019 р. значні становило близько 9,5 тис. дол. США проти 44,9 тис. за країнами G7). Розкид за темпом зростання (зниження) ВВП колосальний, від -2,1% у разі Аргентини, до 3,3% у Колумбії.

Таким чином, можна констатувати значне відставання країн Латинської Америки від провідних економік світу та значний розкид усередині сукупності. Розглядаючи величину ВВП на душу населення у 2022 р., країн, що входять у ЛАІ, можна констатувати, що лідерами є Уругвай, Чилі та Панама, аутсайдером – Венесуела. Значне відставання розглянутої країни від інших членів асоціації пояснюється проблемами економіки. Зокрема, народне господарство переживає

«жорстоку» кризу, яка супроводжується гіперінфляцією. (за різними даними у 2022 р. до 3 000%) та безробіттям (за оцінками експертів до 30%).

Проведений аналіз показників, що характеризують економічний розвиток країн, які входять до складу Латиноамериканської асоціації інтеграції, дозволяє сформулювати ряд висновків та напрямків подальшого дослідження.

У регіоні Південної Америки та Мексиці найменша кількість людей страждає від бідності, але є значна соціальна нерівність. Найбіднішим субрегіоном із нерівним розподілом доходів є Центральна Америка. Крім нерівності доходів, по всій ЛА помітна нерівність у доступі до елементарних благ: води та їжі. Особливо страждають у цьому плані гірські райони і, якщо ширше дивитися, сільські жителі.

Було з'ясовано, що структура зайнятості в регіоні сильно варіює від країни до країни, тому виявити загальні тенденції зайнятості для всього регіону тенденції. Можна лише сказати, що по всій Латинській Америці основним видом безробіття є структурне.

Загальною рисою всіх субрегіонів ЛА є розвинені системи освіти та охорони здоров'я, хоча у цих сферах і спостерігається незабезпеченість фахівцями, особливо у країнах Центральної Америки.

Створення асоціації ЛАІ є найважливішим кроком на шляху формування багатопольярного світу та гарною можливістю заявити про себе країнам-учасникам у геоекономічний простір. Але при цьому за період існування асоціації не спостерігається суттєвого прориву, що пояснюється низькою інтеграцією економік у єдиний простір.

Незважаючи на наявний потенціал природного, відтворюваного та людського капіталу, країни ЛАІ на інтервалі 1970-2020 рр. займають скромні позиції у світовій економіці. Так їхня спільна частка у світовому ВВП не перевищує 5%. При цьому всередині асоціації спостерігається значне розшарування, що виражається в домінуванні Мексики, Бразилії, Аргентини та значному відставанні таких суб'єктів як Уругвай, Еквадор та Куба.

За період 1990-2022 рр. країни ЛАІ збільшили показник ВВП, відповідно значно виріс і ВВП на душу населення. Особливо великих успіхів досягли Перу, Уругвай та

Чилі. Але незважаючи на це, спостерігається значний розрив між аналізованою сукупністю та розвиненими країнами. Так середнє значення по членам G7 становить у 2023 р. 44,9 тис. дол. США на людину, тоді як за сукупністю ЛАІ це значення варіює щодо позначки 9,5 тис. Цей факт свідчить про низьку ефективність сформованої економічної моделі.

Проведене дослідження проблем економік країн Латинської Америки дозволило зробити висновок про тенденції «залежного розвитку» та «периферійного капіталізму», що забезпечує швидке зростання тільки протягом нетривалого періоду, який в подальшому супроводжується затяжним періодом економічного застою та поглибленням кризових явищ.

Економічні проблеми країни ЛА спричинені недостатністю індустріального розвитку та примітивізацією економіки з орієнтацією на сировинний експорт. Внаслідок цього ЛА в умовах глобалізації капіталістичних відносин потрапляють в підпорядкування до розвинутих країн, що виражається у звуженні національного виробництва до небагатьох експортних галузей, які переважно пристосовані до потреб провідних економічних країн, а також у трансформації соціальної структури суспільства з формуванням компрадорської буржуазії та ринку дешевої робочої сили.

Перспективами розвитку країн ЛА є зниження залежності від іноземних інвестицій із США, Китаю та європейських країн за рахунок акумулювання внутрішніх резервів та обмеження «втечі» (відпливу) капіталу; перенаправлення доходів, одержаних від продажу корисних копалин та продовольства, на розвиток перспективних галузей економіки, зокрема в інформаційно-комунікаційний сектор., а також формування державних програм, спрямованих на зниження рівня бідності, соціальної напруги, рівня корупції.

На сучасному етапі модернізаційна трансформація економік країн ЛА нерозривно пов'язана не лише з інституційними та структурними змінами, але і з активними заходами в інноваційно-технологічній сфері: цифровізацією ключових галузей, декарбонізацією господарської діяльності, просуванням «зеленого» порядку денного та обачною адаптацією енергостратегії до цілей вуглецевій нейтральності, проведенням «цифрою революції» у сільському господарстві, загалом –

забезпеченням економічного зростання на основі технологічного переозброєння економіки. Тим самим держави регіону розраховують подолати коронакризові втрати та здійснити економічний прорив.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Aguirre L. M. Relations Between Latin America and the United States: Balance and Prospects. [Electronic resource]. – Access: http://biblioteca.clacso.edu.ar/clacso/sursur/20100711014703/2_Aguirre.pdf
2. Alianza Bolivariana para los pueblos de Nuestra América. [Electronic resource]. – Access: <https://www.albatcp.org/>
3. Allen R. Global Economic History: A Very Short Introduction. / Oxford. – 2011. – 192 p.
4. Centeno M.A., Lajous A. Retos para América Latina en el siglo XXI [Electronic resource]. – Access: www.bbvaopenmind.com/articulos/retos-paraamerica-latina-en-el-siglo-xxi/
5. CEPAL (ЕКЛІАК). [Electronic resource]. – Access: <https://www.cepal.org/en>
6. Contemporary Latin American thinking on International Relations: theoretical, conceptual and methodological. – Política Internacional. contributions. – 2016. – Vol. 59 (1). – P. 1-32.
7. ECLAC. Building forward better: Action to strengthen the 2030 Agenda for Sustainable Development. – Santiago: United Nations Publications, 2021. – 126 p.
8. Foreign Policy Analysis in Latin American democracies: the case for a research protocol. – Revista Brasileira de Política Internacional. – 2016. – Vol. 59 (1). – P. 1 – 18.
9. Frasson-Quenoz F. Latin American Thinking in International Relations Reloaded. – Oasis. – 2016 – Vol. 23. – P. 53–75.
10. International Monetary Fund. World Economic Outlook: Recovery during a Pandemic – Health Concerns, Supply Disruptions, Price Pressures. – 2021. – Vol. 5. – P. 129-134
11. MERCOSUR. [Electronic resource]. – Access: <https://www.mercosur.int/>
12. National Intelligence Service (NIS). [Electronic resource]. – Access: <https://www.nis.go.ke/>

13. Niu H. A New Era of China-Latin America Relations. – Anuario de Integración. – 2015. – Vol. 11. – P. 39-51.
14. OECD et al. Latin American Economic Outlook 2021: Working Together for a Better Recovery. [Electronic resource]. – Access: <https://doi.org/10.1787/5fedabe5-en>.
15. Ranking Multilatina. [Electronic resource]. – Access: <https://latintrade.com/2024/05/21/take-a-look-at-the-multilatina-ranking-for-4q-2023/>
16. The World Bank. 2022. Indicators. [Electronic resource]. – Access: <https://data.worldbank.org/indicator>.
17. The World Bank. 2022. [Electronic resource]. – Access: <https://data.worldbank.org/indicator>
18. The World Factbook. Central Intelligence Agency. [Electronic resource]. – Access: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2049.html>
19. The World Factbook. [Electronic resource]. – Access: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2078rank.html>.
20. Trans-Pacific Partnership. [Electronic resource]. – Access: <https://ustr.gov/tpp/overview-of-the-TPP>
21. Transparency International. [Electronic resource]. – Access: <https://www.transparency.org/en>
22. UNDP. [Electronic resource]. – Access: <https://www.undp.org/home>
23. Unión de las Naciones del Sur, Unasur. [Electronic resource]. – Access: <https://www.aduana.gob.ec/union-de-naciones-suramericanas-unasur/>
24. World Trade Report 2022. [Electronic resource]. – Access: http://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr13_e.htm.
25. Бессараб Т. Особливості латиноамериканського регіоналізму в контексті регіональної безпеки / Г. Бессараб // Політичні науки. – 2016. – Вип. 1. – С. 1-8.
26. Видобора В. В. Інституційні основи економічної політики Латинської Америки / В. В. Видобора // Економіка та суспільство. – 2023. – Вип. 54. – С. 56-61.
27. Видобора В. В. Тенденції економічного зростання нових індустріальних країн Латинської Америки / В. В. Видобора // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2023. – Вип. 49. – С.11-14.

28. Галушка Є.О., Галушка М.Є. Зовнішньоекономічні зв'язки країн Латинської Америки та перспективи їх розвитку / Є. О. Галушка, М. Є. Галушка // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 4. – С.50-56.
29. Головченко В. Регіонознавство: Азія, Африка й Латинська Америка / Навчальний посібник. – К.: Дипломатична академія України при МЗС України, 2013. – 352 с.
30. Зазуляк З. Сучасний стан та чинники розвитку латиноамериканського мультилатералізму / З. Зазуляк // Вісник Львівського університету. – 2015. – Вип. 37. – С. 149-158.
31. Зазуляк З. Фактор США у регіоні Латинської Америки на сучасному етапі / З. Зазуляк // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2014. – Вип. 120. – С. 173-181.
32. Зазуляк З.М. Фактор США у регіоні Латинської Америки на сучасному етапі / З. М. Зазуляк // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2014. – Вип. 120. – С.173-181.
33. Зверяков М.І. Економічний розвиток в епоху становлення «цифрового капіталізму» / М. І. Зверяков // Економіка України – 2020. – Вип. 8. – С. 3-23.
34. Зелінська М. Інститут глави держави в президентських системах країн Латинської Америки / М. Зелінська // Політичний менеджмент. – 2011. – Вип. 4. – С. 146-151.
35. Зовнішня політика країн Латинської Америки / Навчальний посібник. – М.: МДУ, 2020. – 397 с.
36. Кикина А. Латинська Америка під прицілом Китаю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://adastra.org.ua/blog/latinska-amerika-pid-pricilom-kitayu_1
37. Кирідон А., Аладіна О., Гусейнова О. Латинська Америка в сучасному світі: основні тенденції розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/viewFile/2945/2906>.
38. Корнівська В.О. Сучасні тенденції розвитку глобального економіко-інституційного простору [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28467/03-Kornivska.pdf?sequence=1>

39. М'ясищев О., Скібіцька Ю. Латинська Америка може стати новою суперсилою — на це є три причини. Чи скористається вона шансом — переказуємо матеріал The Economist. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://babel.ua/texts/97228-latinska-amerika-mozhe-stati-novoyu-nadderzhavoyu-stolittya-na-ce-ye-tri-prichini-chi-skoristayetsya-vona-shansom-perekazuemo-material-the-economist>

40. Мальська М. П. Теоретичні основи країнознавства / Підручник. – К.: Знання. 2011. – 326 с.

41. Мальська М. П., Країнознавство: теорія та практика / М. П. Мальська // К.: Центр учбової літератури, 2012. – 528 с.

42. Масляк П.О. Країнознавство / П. О. Масляк // К.: Знання, 2008. – 292 с.

43. Олефір А., Тіпанов В. Тенденції розвитку міжнародної торгівлі послугами в умовах динамізації конкурентного середовища [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuiv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuiv/cgiirbis_64.exe?C

44. Откидач О. Міграційні кризи в Латинській Америці: причини, тенденції, наслідки [Електронний ресурс] / О. Откидач // Аналітичний центр ADASTRA. – 2021. – Режим доступу: <https://adastra.org.ua/blog/migracijni-krizi-v-latinskij-americi-prichini-tendenciyi-naslidki>

45. Пахомов В.Ф., Чувпило О.О. Наливайченко В.О., Юрченко О.О. Міжамериканська система у контексті міжнародних відносин / Навчальний посібник. – Х: ІСМВ. 2006. – 184 с.

46. Перспективи світової економіки в 2023-2024 роках. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/perspektuvy-svitovoyi-ekonomiky-v-2023-2024-rokakh>

47. Поліщук К. Міждержавні конфлікти у Південній Америці: причини, еволюція, стратегії врегулювання / К. Поліщук // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. – 2012. – Вип. 30. – С. 53-67.

48. Пухлій В. Т. Особливості розвитку ринків праці в країнах Латинської Америки / В. Т. Пухлій // Соціальні аспекти конкурентоспроможності національної економіки – 2008. – Вип. 15. – С.144-153.

49. Побоченко Л.М. Регіональна структура витрат ТНК на дослідження та розробки // XI міжнародна науково-практична конференція «Економіка підприємства: сучасні теорії та практики» (м. Одеса, 09-10 вересня 2022 р.). – О, 2022. С.97-99.

50. Побоченко Л.М., Гіріч Р. Ю. Особливості інноваційної діяльності ТНК / Л. М. Побоченко, Р.Ю. Гіріч // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: XIII міжнар. наук-практ. конф. (м. Київ, 26 травня 2022 р.). – К., 2022. – С. 169-172.

51. Плотніков О.В. Розвиток протиріч країн «Великої сімки» в контексті глобалізації / О. В. Плотніков // Економіка України – 2020. – Вип. 3. – С. 19-25.

52. Плотніков О.В. Фінансова глобалізація як складова загальноглобалізаційних процесів. Україна в сучасних глобалізаційних процесах / О.В.Плотніков // Горбач Л.М., Плотніков О.В. Глобалізація: світова економіка та українські реалії: монографія. - Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. – 224 с.

53. Плотніков О.В. Ринок міжнародних інвестицій. Фінанси транснаціональних корпорацій / О.В.Плотніков // Горбач Л.М., Плотніков О.В. Міжнародні фінанси: підручник. – Київ: Видавничий дім «Кондор», 2019. – 528 с.

54. Прокоп'єва А.А., Симоненко Т.Р. Проблеми стратегічного маркетингу в міжнародному бізнесі // XI Міжнародна науково-практична конференція «Економіка підприємства: сучасні теорії та практики» (м. Одеса, 9-10 вересня 2022 р.). – О., 2022. – С. 139-142.

55. Ровенчак І.І., Мамчур О.І. Географічне країнознавство / Навчальний посібник. – Л: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 106 с.

56. Романчукевич В.В. Глобальні та регіональні напрями механізму забезпечення державної фінансової політики сталого розвитку / В. В. Романчукевич // Бізнес-навігатор. – 2019. – Вип. 1-5 (54). – С. 149-154.

57. Румянцев А.П. Оптимізація механізму митного регулювання міжнародних торговельних потоків / А.П. Румянцев, П.П. Яремович // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: збірник матеріалів щорічної Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 10 квітня 2019 р.). – К., 2019. – С. 19-22.
58. Сакаль Я.В. Світові економічні процеси та участь Мексики в інтеграційних об'єднаннях (кінець ХХ — початок ХХІ ст.). / Я. В. Сакаль // Сторінки історії: збірник наукових праць. – 2017. – С. 132-140.
59. Свириденко Д. Розвиток Латинської Америки: агротех та консультації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eos.com/uk/blog/rozvytok-latynskoi-ameryky-ahrotekh-ta-konsultatsii/>
60. Стащук Ю. В. Геопросторові аспекти поширення прикордонних проблемних ситуацій у Латинській Америці / Ю. В. Стащук // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2010. – Вип. 3. С. 93-99.
61. Ткач А.І. Політика США щодо країн Латинської Америки в період президентства Обами / А. І. Ткач // Політологічний вісник. – 2015. – Вип. 79. – С. 490-499.
62. Хмель А. Відносини Іспанії зі США в Латиноамериканському регіоні на початку ХХІ століття. / А. Хмель // Американська історія та політика. – 2016. – Вип. 2. – С. 205-213.
63. Шевченко Н. Латинська Америка у регіональних та глобальних міжнародних процесах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prismua.org/09854590-2>.